

ERFGOED in de LOB van GENNEP

Concept erfgoedstrategie

Juli 2022

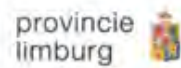

Inhoudsopgave

1. Inleiding	5
• Waarom een erfgoedstrategie	
• Doelgroepen	
• Partners	
2. Het grote verhaal	9
• Landschapsbiografie	
3. Visie	35
• Benaderingswijze	
• Ensembles	
• Inventarisatiekaart objecten en structuren	
4. Samenhangende ensembles	41
Binnen de projectscope Lob van Gennep	
• Versterken maasheggenlandschap	
• Passage Circumvallatielinie: Huusse Wei en Middelaarshuis	
• Militair erfgoed rivierduin Milsbeek/Bloemenstraat	
• Herinnering Steenfabriek Milsbeek	
• Projectomschrijving entree Bloemenstraat als onderdeel van omgeving Gennepershuis	
• Passage Circumvallatielinie: Niersdal bij Ottersum en Gennep	
• Maria Roepaen: Klooster, Kleefseweg, Niersdal	
• De Dam	
Bijlage: overzicht kaartmateriaal	79

1. Inleiding

Erfgoedstrategie, doel en doelgroepen

Waarom?

- De identiteit van het gebied wordt mede bepaald door haar geschiedenis. Het erfgoed laat deze geschiedenis zien en verbindt het heden en verleden.
- De aanwezigheid van militair – *van romeinen tot WOII*, waterstaatkundig – *van watermolens tot dijken* en industrieel erfgoed – *van aardewerk, baksteen tot zand- en kleiwinning* maakt het gebied bijzonder in Nederland en bewoners betrokken. Verschillende objecten liggen echter deels geïsoleerd, zijn soms moeilijk te herkennen en/of is onduidelijk wat nu beschermenswaardig is. Ook kan door onwetendheid of achteloosheid kwaliteit van en/of samenhang tussen de verschillende objecten verdwijnen.
- Vanuit de bewoners, projectpartners en het kwaliteitsteam is daarom behoefte aan een ‘strategie’ voor het aanwezige erfgoed waarin is aangegeven wat kansrijke benaderingswijzen of ambities zijn, met een doorkijk naar mogelijke toekomstige projecten op dit vlak.
- Specifiek voor erfgoed dat direct ‘geraakt’ wordt door de dijkversterking, geldt dat het onderdeel van de scope van project Lob van Gennepe is om te komen tot een juiste ‘inpassing’. Hiervoor biedt de erfgoedstrategie de benodigde richting. Dit geldt tevens voor de kansen die ontstaan bij het landschapsplan ten behoeve van de wettelijke groencompensatie die nodig is vanuit de dijkversterkingsopgave binnen project Lob van Gennepe.

Doel

- Het opstellen van een erfgoedstrategie voor het behoud, ontwikkelen en beschermen van erfgoed door weloverwogen en in samenhang om te gaan met zichtbaar en onzichtbaar erfgoed.
- Deze erfgoedstrategie fungeert vervolgens, samen met de Leidende Principes voor de ruimtelijke kwaliteit, als ‘kader’ voor het ontwerpen en uitvoeren van de verschillende planonderdelen in het project Lob van Gennepe. En als ‘inspiratie’ voor erfgoedprojecten in de direct aangrenzende gebieden die buiten de project vallen van het project Lob van Gennepe

Doelgroep en partners

- Nu: Betrokken bewoners, projectpartners Lob van Gennepe en terreinbeheerders.
- Straks/na realisatie: gebruikers recreanten, ondernemers (economische spin-off), betrokken bewoners, overheden en terreinbeheerders

gemeente
GENEP

Gemeente Mook en Middelaar

waterschap
limburg

met de provincie, voor de omgeving

Rijksoverheid

provincie
limburg

Staatsbosbeheer

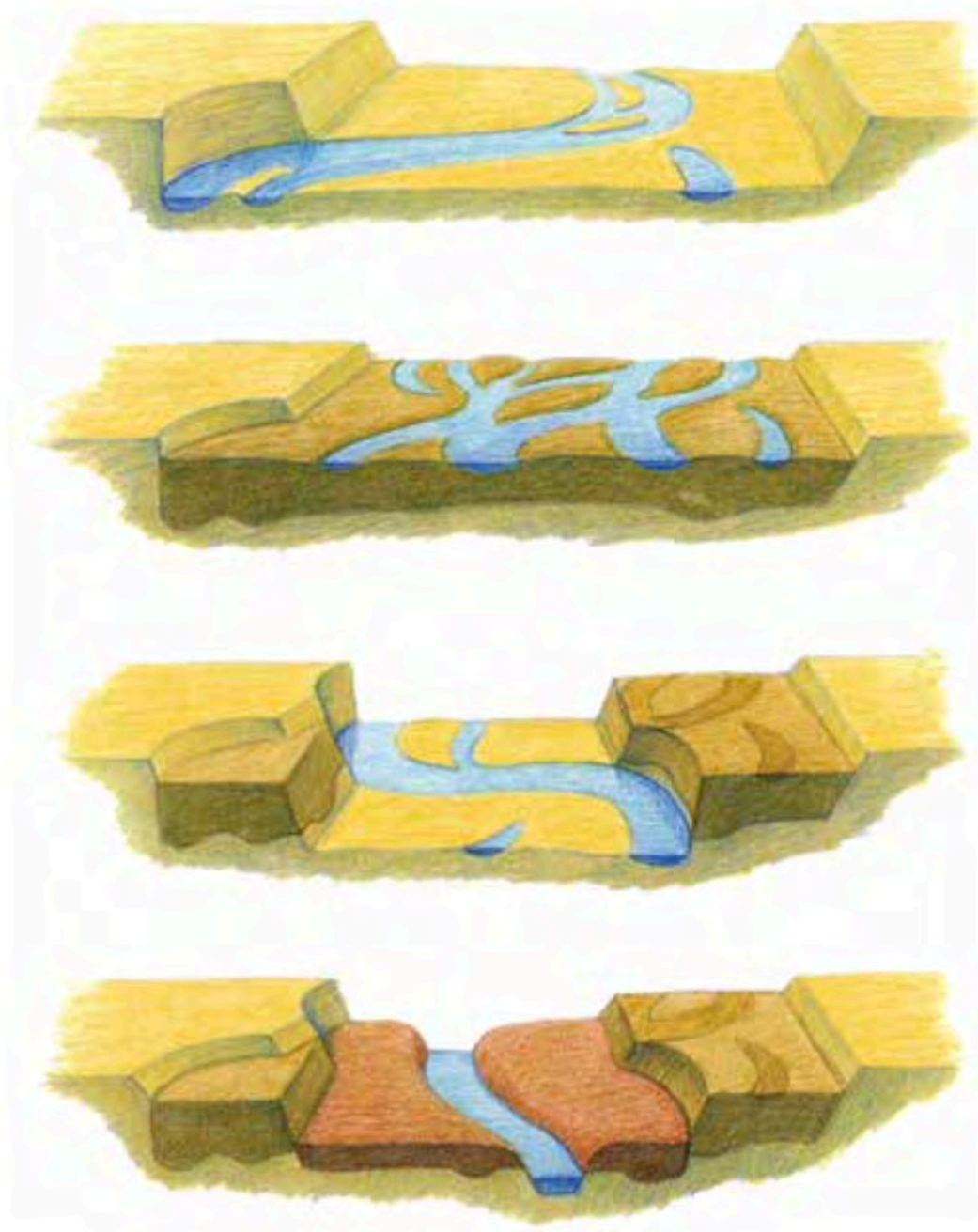
2. Het grote verhaal

De vormende kracht van water en ijs

In het gebied zijn drie verschillende terrashoogten te vinden, met een hoogteverschil van 1 à 2 meter. Deze rivierterrassen zijn ontstaan door een afwisseling van warme (veel smeltwater, meanderend systeem) en koude (weinig water, vlechtend systeem) periodes waardoor de rivier zich steeds verder in de bodem sneed (figuur op de rechter pagina).

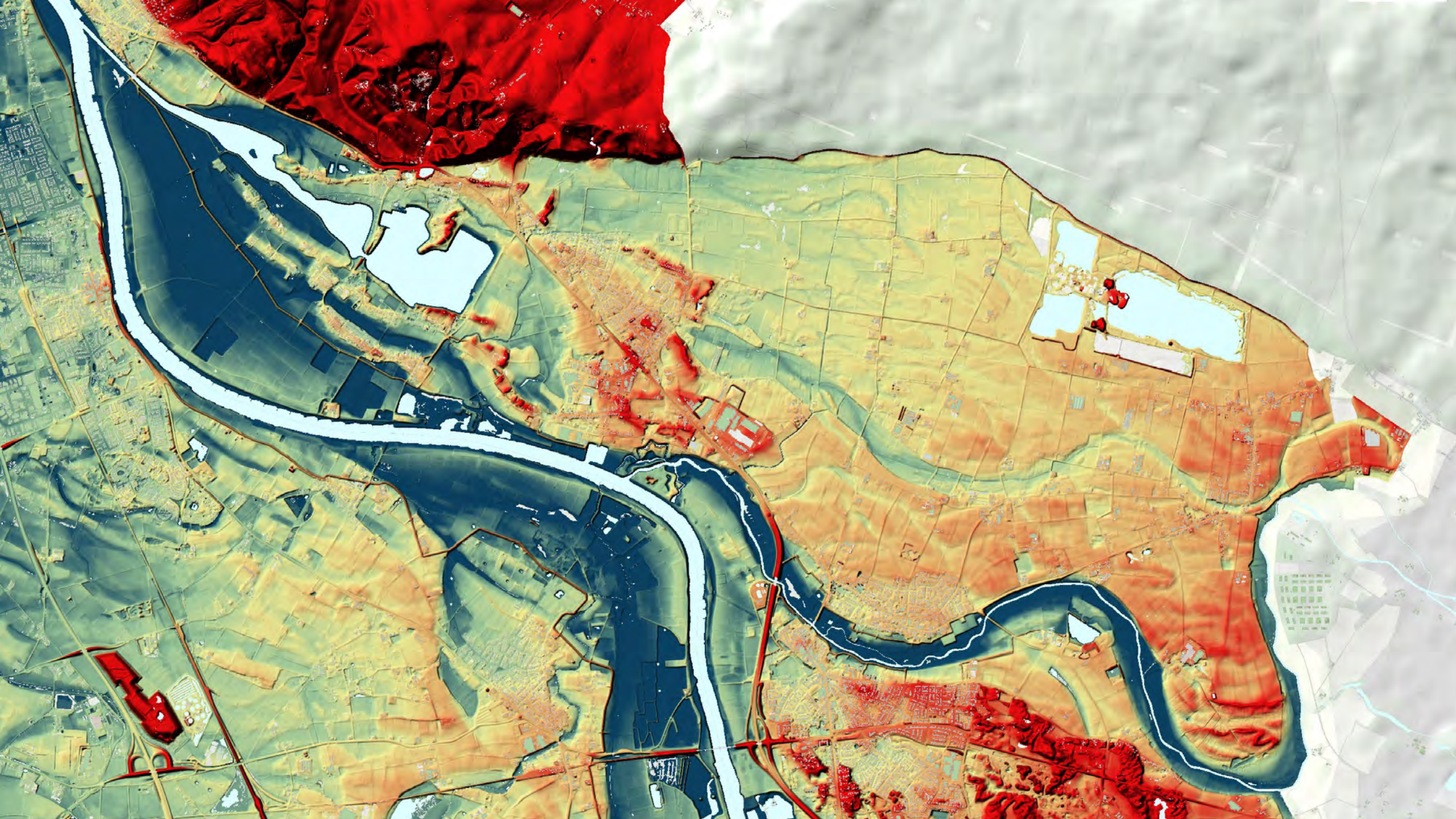

De ondergrond als bodemarchief

De zichtbare vormen en patronen in het terreinoppervlak van de 'Lob van Gennep' zijn de weerslag van de natuurlijke ontstaanswijze van het gebied. Deze patronen zijn ontstaan door de inwerking van water, wind en ijs op het landschap en hebben bijvoorbeeld duinen en verschillende rivierterrassen gevormd, maar ook riviermeanders en beekdalen.

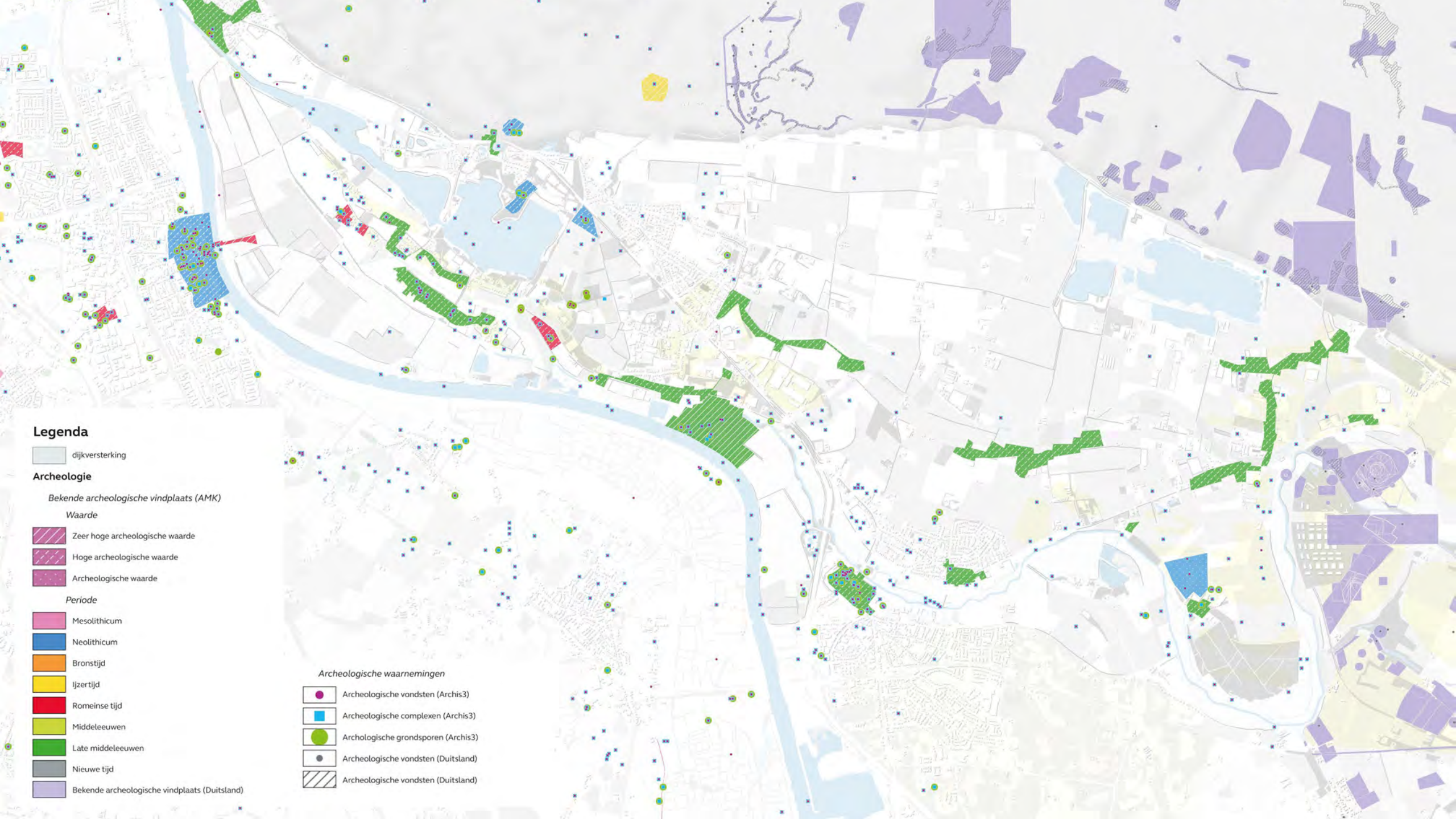

Pre-historie: celtic-fields op de stuwwal, wonen op hogere delen bij de rivier

Recente boringen wijzen op mogelijke bewoning in het laat-neolithicum of de bronstijd op een rivierduin langs de Niers bij Ottersum. Ten zuidwesten van de dorpskern van Ottersum is eerder een vindplaats uit het midden-neolithicum, de vroege, midden- en late bronstijd en de tweede helft van de ijzertijd aangetroffen. In de late bronstijd werd er bovendien met zekerheid gewoond op een terrein aan de Bloemenkamp bij Middelaar. Grafheuvels op de stuwwalrand bij Plasmolen dateren uit de (lange) periode tussen het laat-neolithicum en de Romeinse tijd, maar zouden zeker ook in de bronstijd gebruikt kunnen zijn. Hetzelfde geldt voor grafheuvels op een schiereiland in de Mookerplas, die echter zeker niet jonger dan de bronstijd zijn.

Legenda

 dijkversterking

Archeologie

Bekende archeologische vindplaats (AMK)

Waarde

 Zeer hoge archeologische waarde

 Hoge archeologische waarde

 Archeologische waarde

Periode

 Mesolithicum

 Neolithicum

 Bronstijd

 Ijzertijd

 Romeinse tijd

 Middeleeuwen

 Late middeleeuwen

 Nieuwe tijd

 Bekende archeologische vindplaats (Duitsland)

Archeologische waarnemingen

 Archeologische vondsten (Archis3)

 Archeologische complexen (Archis3)

 Archeologische grondsporen (Archis3)

 Archeologische vondsten (Duitsland)

 Archeologische vondsten (Duitsland)

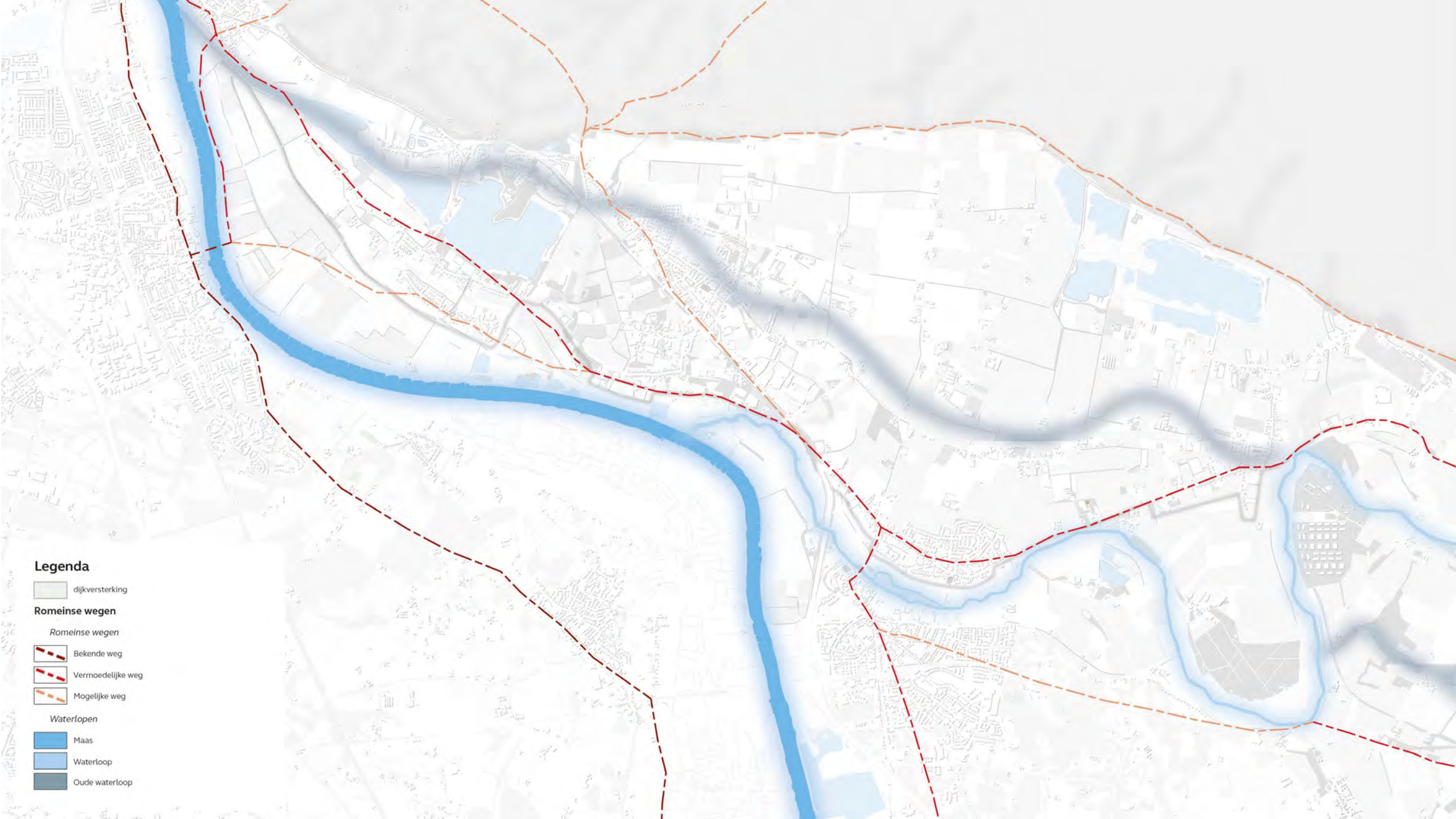
De mogelijke aanwezigheid van Romeinse wegen langs Maas en Niers

Dat de Romeinen aanwezig waren in de 'Lob van Gennepe', is wel zeker. Daarvan getuigt niet alleen de villa bij Plasmolen uit het begin van de 2e tot midden 3e eeuw, maar ook de Romeinse brug bij Cuijk, westelijk van de villa van Plasmolen.

Waar bij Cuijk een Romeinse brug ligt, moet ook aan de overzijde (dus in de 'Lob van Gennepe') een verbinding hebben bestaan. Romeinse wegen zijn in dit gebied nog niet door officiële opgravingen vastgesteld. Vermoedens en reconstructies zijn er wel...

Legenda

- dijkversterking
- Romeinse wegen**
  - Romeinse wegen*
    - Bekende weg
    - Vermoedelijke weg
    - Mogelijke weg
  - Waterlopen*
    - Maas
    - Waterloop
    - Oude waterloop

Het middeleeuwse cultuurlandschap en de Maasheggen

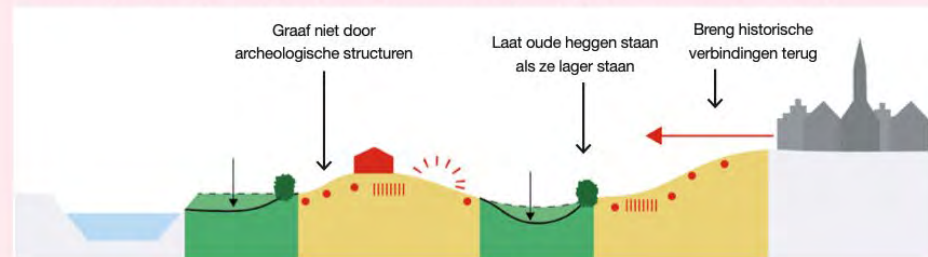
Het gebied bij Middelaar werd tenminste al in de 14e eeuw gekenmerkt door perceel-scheidingen in de vorm van Maasheggen. Mogelijk is de aanleg ervan een gevolg van privatisering van de graslanden in tijden van bevolkingsgroei en steeds hogere druk op de grond. Bewijzen dat er een continuïteit van beplanting tussen Romeinse tijd en late middeleeuwen heeft bestaan, zijn er niet. De grotere percelen, mindere bodemkwaliteit en geaccidenteerder terrein heeft ervoor gezorgd dat de fijnmazigheid van maasheggen aan de Limburgse zijde van de Maas altijd kleiner is geweest dan aan de Brabantse zijde.

2. Bouw voort op een rijke cultuurhistorie:

- Behouden: Graaf niet door kwetsbare gebieden met archeologische vondsten zoals Romeinse Villa en circumvallatielinie, laat bestaande Maasheggen staan waar ze geen waterstandsblokkerend effect hebben. Houd historisch open gebieden (bijv. schootsvelden, essen) open.
- Recreatieve kansen voor o.a. herstel oude verbindingen, Kasteel Heijen aan het water, bestaande cultuurhistorie Gennep rivierenpark beter zichtbaar maken.

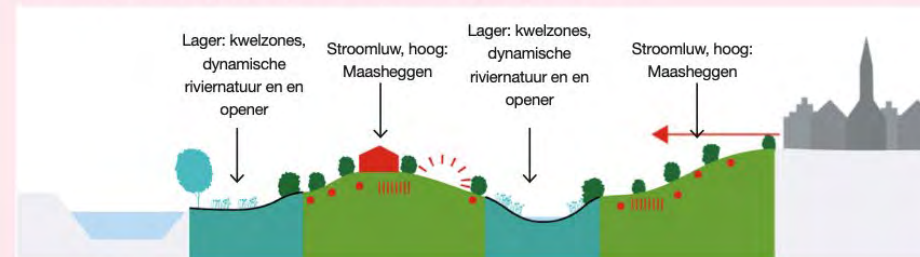
Gebaseerd op o.a. Strategische Regiovisie, Masterplan Mooi Maasdal, Parapluplan Kwetsbare Gebiedskwaliteiten,

3. Ontwikkel aaneengesloten Maasheggen vooral op de hoge delen en nattere natuur op de lage delen, i.c.m. extensieve en natuurinclusieve landbouw:

- Aaneengesloten Unesco-Maasheggenlandschap: op de hogere delen (want stroomluw en lagere grondwaterstand nodig). Op deze no-regret locaties gaan ze niet snel weer weg. Investeren in deze landschapselementen betaalt zich terug in een hogere recreatieve waarde van het landschap. Zorg voor een passende vergoeding voor agrariërs.
- Unieke nattere Maasnatuur: in de lagere delen in de vorm van kwelgebieden en ruigere riviernatuur. Kans voor agrarisch natuurbeheer.

Gebaseerd op o.a. Stroomlijn, Beeld op de rivieren, Panorama Noordelijke Maasvallei

Spanjaarden en Staatsen vechten om de macht

Het Genneperhuis gaat ver terug in de tijd. Sinds de Romeinen is deze plek aan de monding van de Niers bij een ondiepte in de Maas een plek van vestiging en verdediging. Met als hoogtepunt in 1641 de finale slag om het Genneperhuis. Frederik Hendrik belegerde de vesting met zijn Staatse troepen. Vanaf 9 juni werd begonnen met de aanleg van een omsingelingslinie, ook wel Circumvallatielinie genoemd. Dit soort linies werden in deze periode meer gebruikt, en vinden we langs de Maas bijvoorbeeld ook bij Fort Sint-Andries, tussen Rossum en Heerewaarden. De linie met een omtrek van 12 à 13 kilometer lag aan beide zijden van de Maas, en werd door schipbruggen over de Maas verbonden.

Legenda

dijkversterking

Militair erfgoed

Middeleeuwse versieringen

Kasteel

Middeleeuwse of vroegnieuwetijdse werken

Omwalde stad Gennep

Schans Maaskamp

Circumvallatielinie 1641, met zekerheid ligging

Mogelijk

Vrij grote zekerheid

Waarschijnlijk

Vestingwerken Gennepershuis

Vroege industrialisatie en ontginning van het platteland

Watermolens zijn de oudste vorm van industrialisatie op het platteland. Zij stonden zonder uitzondering op de beken die op de Maas uitmondten. Op de overstromingsvlakten van de Maas werd met enige regelmaat nieuwe klei afgezet. Door de eeuwen heen stonden er dan ook verschillende steenovens en steenfabrieken. In navolging van Napoleon werden vanaf de vroege 19e eeuw nieuwe doorgaande wegen aangelegd, waarbij de oude sterk verbeterd werden. Zo kwam ook de Rijksweg tot stand, die Nijmegen met Maastricht verbond.

1800

1900

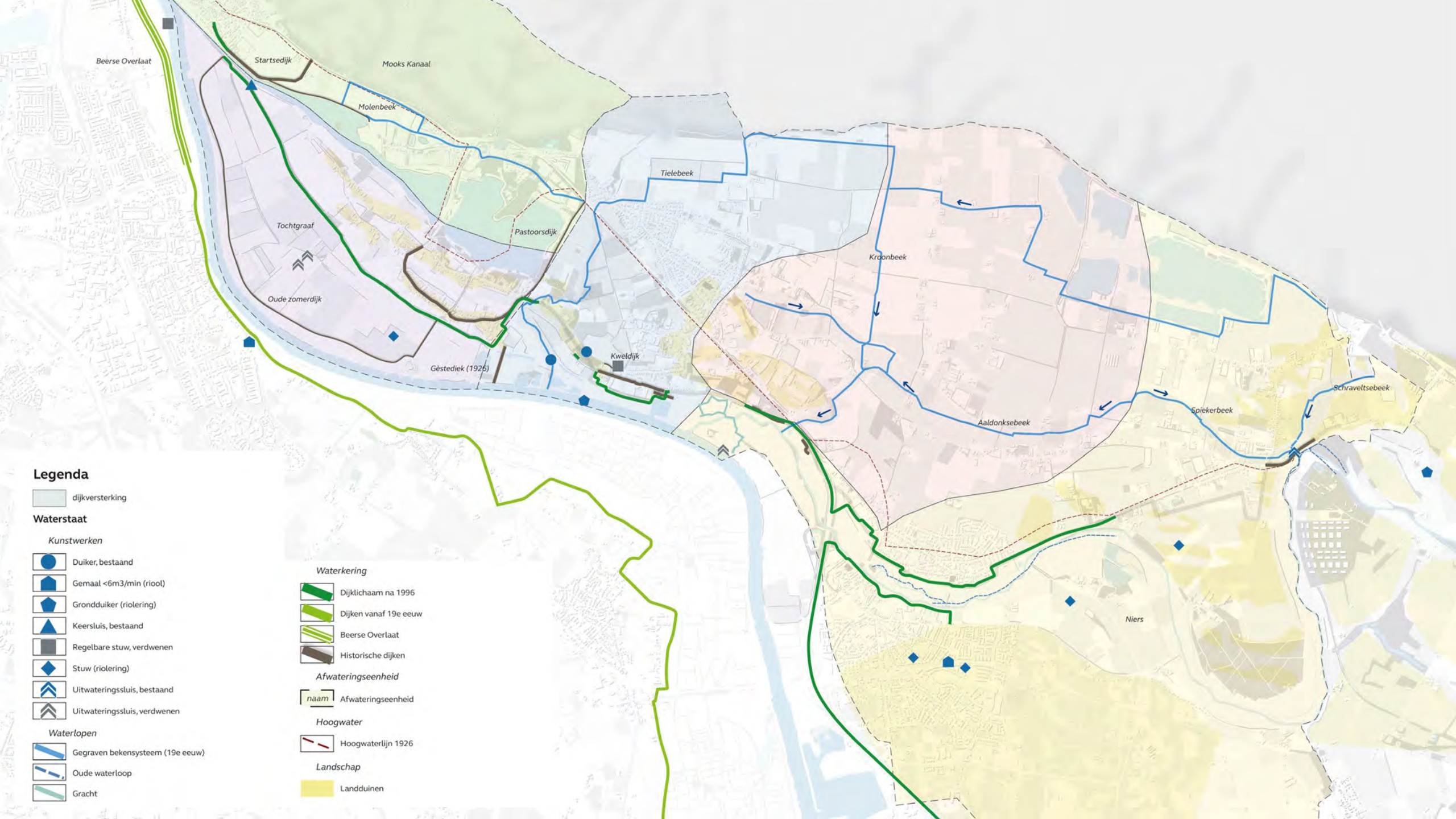
Afwatering en bescherming tegen hoogwater (kanalisatie '30, maaswerken '90)

Zoals op veel plaatsen langs de Maas kwamen tot enkele decennia geleden geen dijken langs de Maas en Niers voor. Bescherming tegen hoogwater vond voornamelijk plaats door het bouwen op landschappelijke hoogten. Dorpen hadden allemaal hun eigen afwatering. Pm watersnood 1926 en daaropvolgend maaskanalisatieplan van Lely.

Na hoogwaters '93 en '95 werden pleksgewijs nooddijken aangelegd die daarna zijn versterkt tijdens de maaswerken.

Legenda

dijkversterking

Waterstaat

Kunstwerken

- Duiker, bestaand
- Gemaal <math>< 6\text{m}^3/\text{min}</math> (riool)
- Grondduiker (riolering)
- Keersluis, bestaand
- Regelbare stuw, verdwenen
- Stuw (riolering)
- Uitwateringssluis, bestaand
- Uitwateringssluis, verdwenen

Waterlopen

- Gegraven bekensysteem (19e eeuw)
- Oude waterloop
- Gracht

Waterkering

- Dijklichaam na 1996
- Dijken vanaf 19e eeuw
- Beerse Overlaat
- Historische dijken

Afwateringseenheid

- naam Afwateringseenheid

Hoogwater

- Hoogwaterlijn 1926

Landschap

- Landduinen

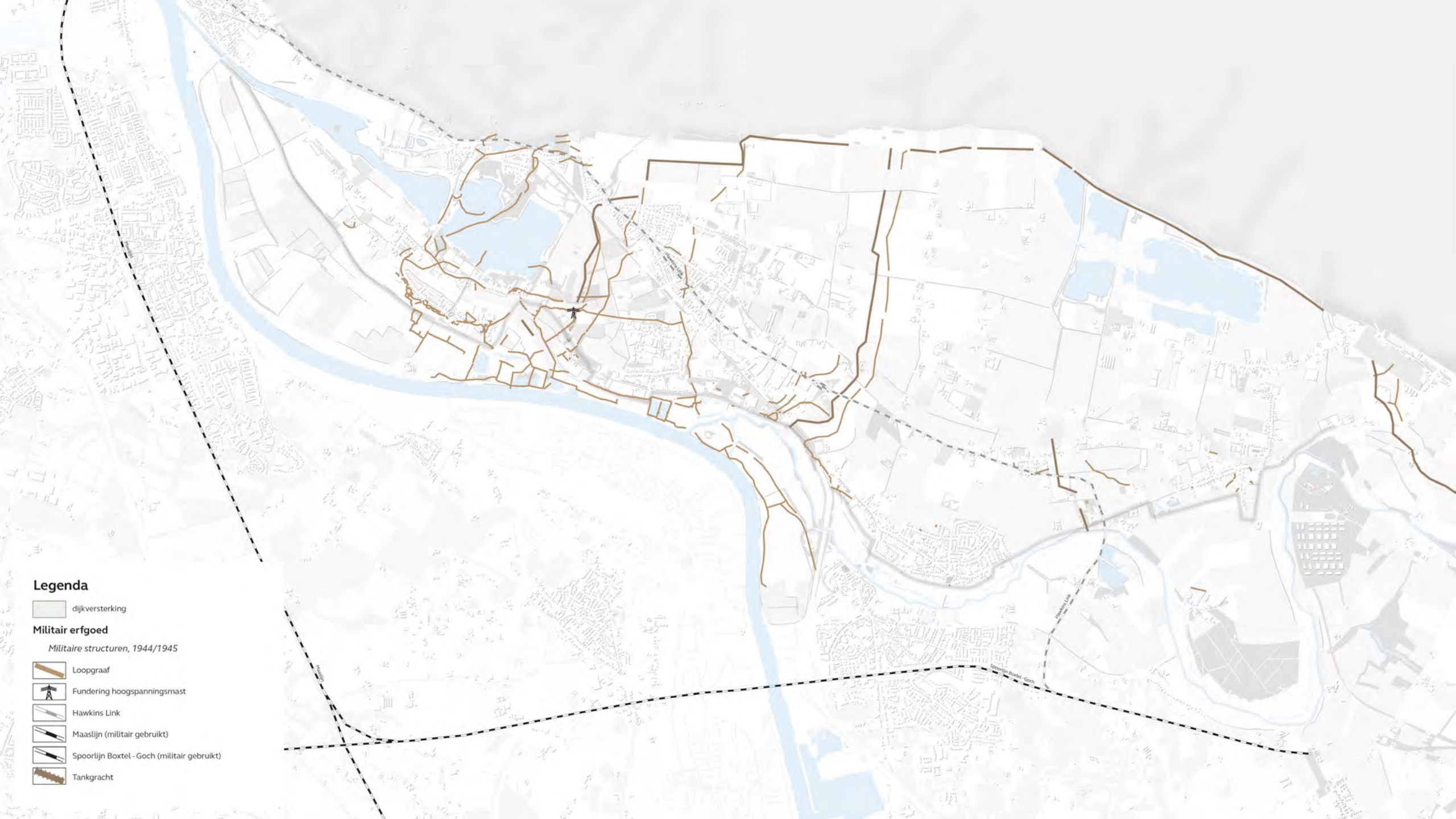

Sporen van WO II

Net als op eerdere momenten in de geschiedenis was ook tijdens WO II Gennep een heel strategisch gelegen plek. Nadat in het voorjaar van 1944 met Duitse verdedigingswerken langs de oostoever van de Maas was begonnen, werden vanaf 5 september militairen in Middelaar ingekwartierd. Daar lagen grote hoeveelheden stellingen en wachtposten, onder meer in de rivierduinen ingegraven. Hiervan is nog een enkele relict zichtbaar gebleven. Dat leidde in oktober 1944 tot een statisch front, met de zogenaamde demarcatielijn door Middelaar richting Plasmolen en Groesbeek, en verder zuidelijk langs de Maas richting Gennep.

Legenda

 dijkversterking

Militair erfgoed

Militaire structuren, 1944/1945

 Loopgraaf

 Fundering hoogspanningsmast

 Hawkins Link

 Maaslijn (militair gebruikt)

 Spoorlijn Boxtel - Goch (militair gebruikt)

 Tankgracht

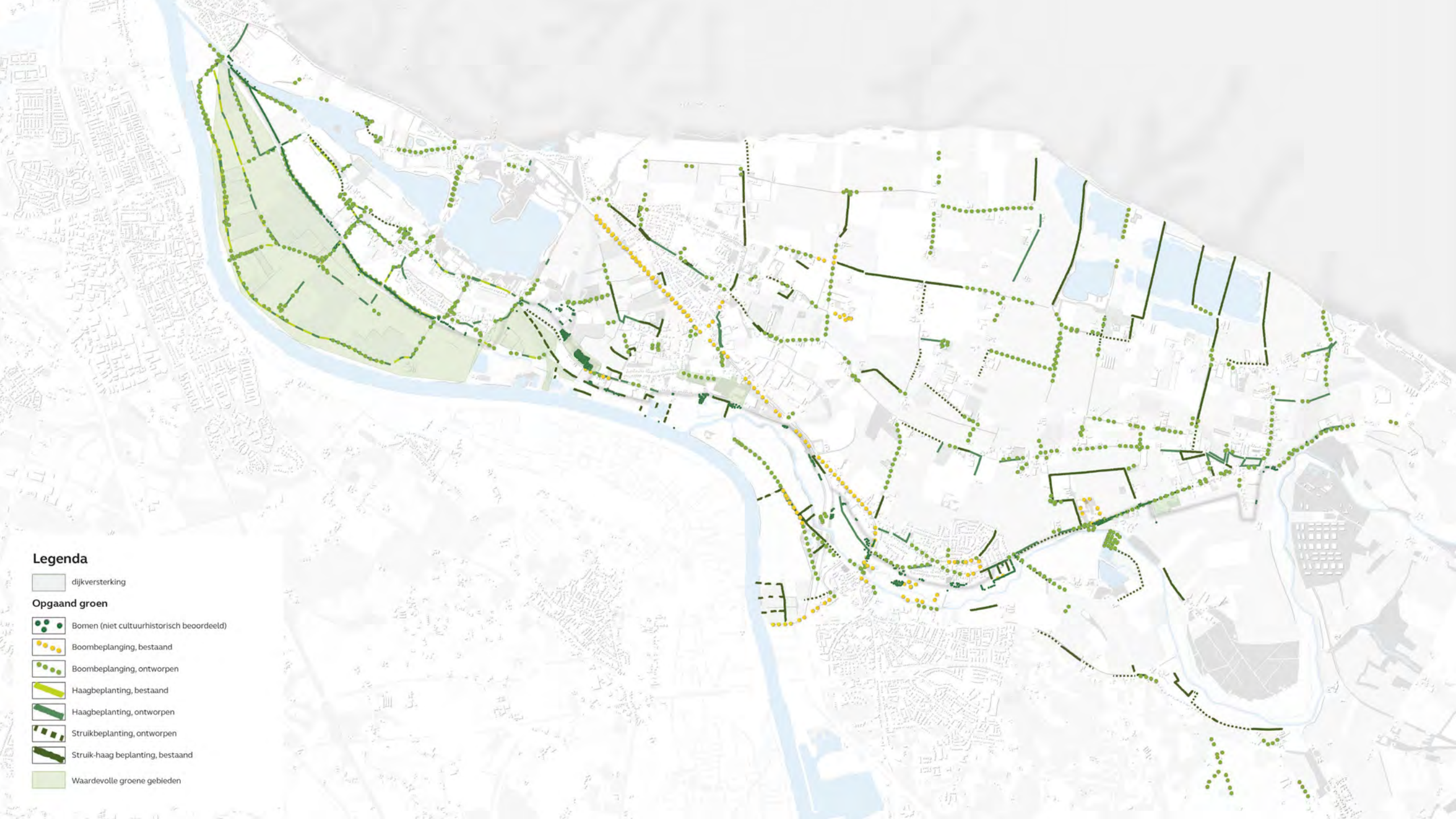

Schaalvergroting door ruilverkavelingen in de jaren '50

Rond 1950 werden de ruilverkavelingen Mook-Middelaar en Gennep uitgevoerd. Dit betekende dat een verbetering van de infrastructuur in de meest marginale landbouwkundige gebieden, zoals de overstromingsvlakte van de Maas bij Middelaar. Die gebieden werden daardoor beter bruikbaar voor de landbouw. Tegelijk werden veel wegen in het landelijk gebied verhard, zoals de wegen over het Genneps en Ottersums Veld. Ook de structuur van de jonge ontginningen tussen de stuwwalrand en de oude velden van Milsbeek, Aaldonk en 't Ven werd aangepakt. Hierdoor ontstond een enorme schaalvergroting van het landschap die tot op de dag van vandaag herkenbaar aanwezig is.

Legenda

- dijkversterking
- Opgaand groen**
- Bomen (niet cultuurhistorisch beoordeeld)
- Boombeplanning, bestaand
- Boombeplanning, ontworpen
- Haagbeplanning, bestaand
- Haagbeplanning, ontworpen
- Struikbeplanning, ontworpen
- Struik-haag beplanning, bestaand
- Waardevolle groene gebieden

Grootschalige naoorlogse veranderingen in het landschap: delfstofwinning, woningbouw, infrastructuur en natuurontwikkeling

Eind jaren 40 werd het startsein gegeven voor zand- en grindwinning langs de Maas bij Mook. Daarvoor is ook een deel van de rivierduinen tussen Plasmolen, Middelaar en Milsbeek verdwenen. Vervolgens vindt er nu in verschillende delen van het gebied zandwinning plaats. Deze zandwinning is rond 2020 gecombineerd met de heraanleg van het Koningsven – De Diepen aan de voet van de stuwwal.

Een andere grote ingreep was de aanleg van de N271. Omdat de oude weg door de historische kern van Gennep steeds meer als probleem gezien werd, werd al vóór 1967 een nieuw tracé uitgezet, dat westelijk om Gennep liep.

Lob van Gennepe

Overzichtskaart - legenda

Legenda

 dijkversterking

Archeologie

Bekende archeologische vindplaats (AMK)

Waarde

- Zeer hoge archeologische waarde
- Hoge archeologische waarde
- Archeologische waarde

Periode

- Mesolithicum
- Neolithicum
- Bronstijd
- IJzertijd
- Romeinse tijd
- Middeleeuwen
- Late middeleeuwen
- Nieuwe tijd
- Bekende archeologische vindplaats (Duitsland)

Archeologische waarnemingen

- Archeologische vondsten (Archis3)
- Archeologische complexen (Archis3)
- Archeologische grondsporen (Archis3)
- Archeologische vondsten (Duitsland)
- Archeologische vondsten (Duitsland)

Romeinse wegen

Romeinse wegen

- Bekende weg
- Vermoedelijke weg
- Mogelijke weg

Waterlopen

- Maas
- Waterloop
- Oude waterloop

Militair erfgoed

Middeleeuwse versieringen

 Kasteel

Middeleeuwse of vroegnieuwetijdse werken

- Omwalde stad Gennepe
- Schans Maaskamp

Circumvallatielinie 1641, met zekerheid ligging

- Mogelijk
- Vrij grote zekerheid
- Waarschijnlijk
- Vestingwerken Genneperhuis

Militaire structuren, 1944/1945

- Loopgraaf
- Fundering hoogspanningsmast
- Hawkins Link
- Maastijn (militair gebruikt)
- Spoorlijn Bostel - Goch (militair gebruikt)
- Tankgracht

Maasheggen

- <1806, bestaand
- <1815, bestaand
- <1930, bestaand
- >1930, bestaand
- <1806, verdwenen
- <1815, verdwenen
- <1930, verdwenen

Opgaand groen

- Bomen (niet cultuurhistorisch beoordeeld)
- Boombepaling, bestaand
- Boombepaling, ontworpen
- Haagbepaling, bestaand
- Haagbepaling, ontworpen
- Struikbepaling, ontworpen
- Struik-haag bepaling, bestaand
- Waardevolle groene gebieden

Vroegindustrialisatie

Religie

- Kapel
- Kerk
- Klooster
- Synagoge

Industrie

- Watermolen, bestaand
- Watermolen, verdwenen
- Windmolen, bestaand
- Watermolen, verdwenen
- Zuivelfabriek
- Pannbakkerij
- Steenbakkerij
- Steenfabriek
- Steenover
- Pottenfabriek

Ontwikkeling

- Dorpskernen 1900
- Verbindingen 1900
- Spoorverbindingen 1900

Landschap

- Landduinen

Grootschalige delfstofwinning

Kunstwerken

 Spoorbrug

Industriële lijnstructuren

 Spoor, verdwenen

Locaties met delfstoffenwinning

- Zandwinning
- Kleiwinning
- Klei- en dijkspiewinning
- Speciewinning?
- Natuurontwikkeling
- Particulier / onbekend

Waterstaat

Kunstwerken

- Duiker, bestaand
- Gemaal <6m3/min (riool)
- Grondduiker (riolering)
- Keersluis, bestaand
- Regelbare stuw, verdwenen
- Stuw (riolering)
- Uitwateringssluis, bestaand
- Uitwateringssluis, verdwenen

Waterlopen

- Gegraven bekensysteem (19e eeuw)
- Oude waterloop
- Gracht

Waterkering

- Dijklichaam na 1996
- Dijken vanaf 19e eeuw
- Beerse Overlaat
- Historische dijken

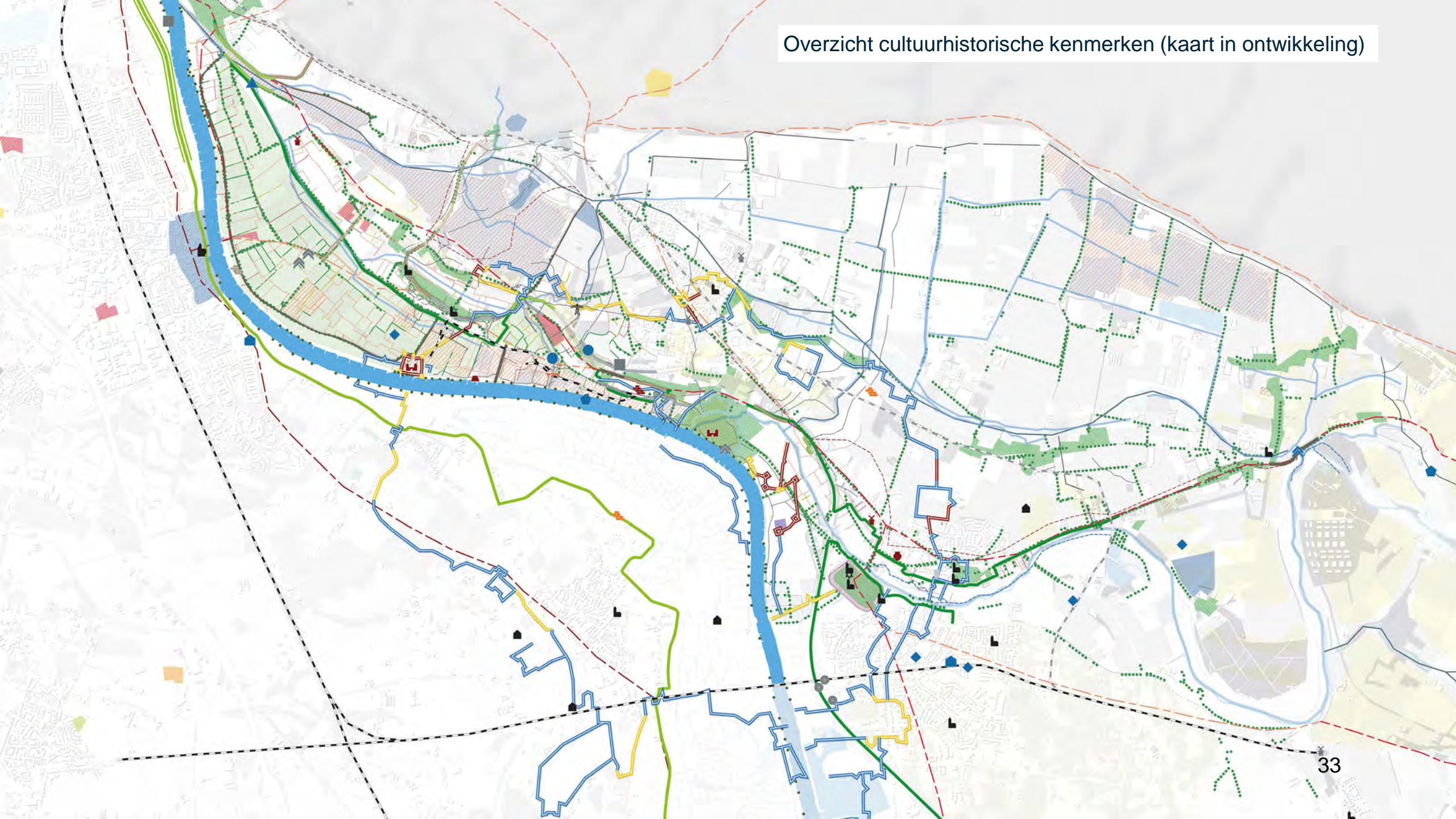
Afwateringseenheid

 Afwateringseenheid

Hoogwater

 Hoogwaterlijn 1926

gemeente
GENNEP

Gemeente Mook en Middelaar

waterschap
limburg

met de provincie, voor de omgeving

Rijksoverheid

provincie
limburg

Staatsbosbeheer

3. Visie

Het gebied leest als een geschiedenisboek...

De ontstaansgeschiedenis en de ligging (stuwval-stroomgebied Maas en Rijn) resulteren in een rijk en gelaagd landschap. Dit landschap herbergt een schat aan vaak verborgen cultuurhistorie.

We gaan op een heldere manier deze rijkdom zichtbaar maken met behulp van een specifiek aantal ensembles die tijdlagen (zoals WO2, 80-jarige oorlog, vroege industrialisatie) zichtbaar maken.

Dat doen we op een subtiele manier met respect voor de kwaliteiten van het landschap, met oog voor de menselijke maat waarbij het gaat om het vertellen van het verhaal en niet zozeer om de letterlijke reconstructie van het element of object.

We brengen hierbij in beeld wat haalbare ensembles/projecten zijn denkend vanuit bijzonderheid, kansrijkheid, betaalbaarheid, draagvlak en de verantwoordelijke overheidspartij.

Handvatten aanpak erfgoed ensembles

Gebiedsbreed

- Denk bij projecten in **ensembles** en niet in losse objecten
- Breng (visuele) **samenhang** aan tussen nu nog los liggende objecten binnen ensembles
- Maak **landschappelijke structuren leidend** bij de uitwerking van een kenmerkende locatie/ensembles (zie ook de vastgestelde Leidende Principes Ruimtelijke Kwaliteit)

Per ensemble

- Volg per ensemble **een samenhangende benadering** waarin duidelijk wordt **welk verhaal** te vertellen is (bijv. accent op industrialisatie).
- Geef per ensemble aan welke kansrijke **uitvoeringsstrategieën en ambities** voor het zichtbaar maken van erfgoed denkbaar zijn zoals bijvoorbeeld conserveren, restaureren, reconstrueren en interpreterende verbeelding.
- Zorg voor een **samenhangende uitwerking en materialisering** per ensemble
- Verbind verschillende erfgoed-ensembles met bestaande of nieuwe **recreatieve erfgoedroutes**
- Organisatorisch: kies één verantwoordelijke **trekker** per ensemble
  - Project Lob van Gennep voor de ensembles binnen de projectscope
  - Overige overheden of instanties voor toekomstig te versterken gebiedsensembles

Groenlo, Franse Schans (1726); Levend erfgoed

'Letterlijke' reconstructie, Romeinse villa, St. Jansberg;

Kazemat, Diefdijk 20^e eeuw, Beleefbaar maken door weghalen

Conserveren en beleefbaar maken wat er is, Romeinse villa, Seillac (Fr.)

gemeente
GENNEP

Gemeente Mook en Middelaar

waterschap
limburg

met de provincie, voor de omgeving

Rijksoverheid

provincie
limburg

Staatsbosbeheer

4. Samenhangende ensembles met een eigen verhaal

P43

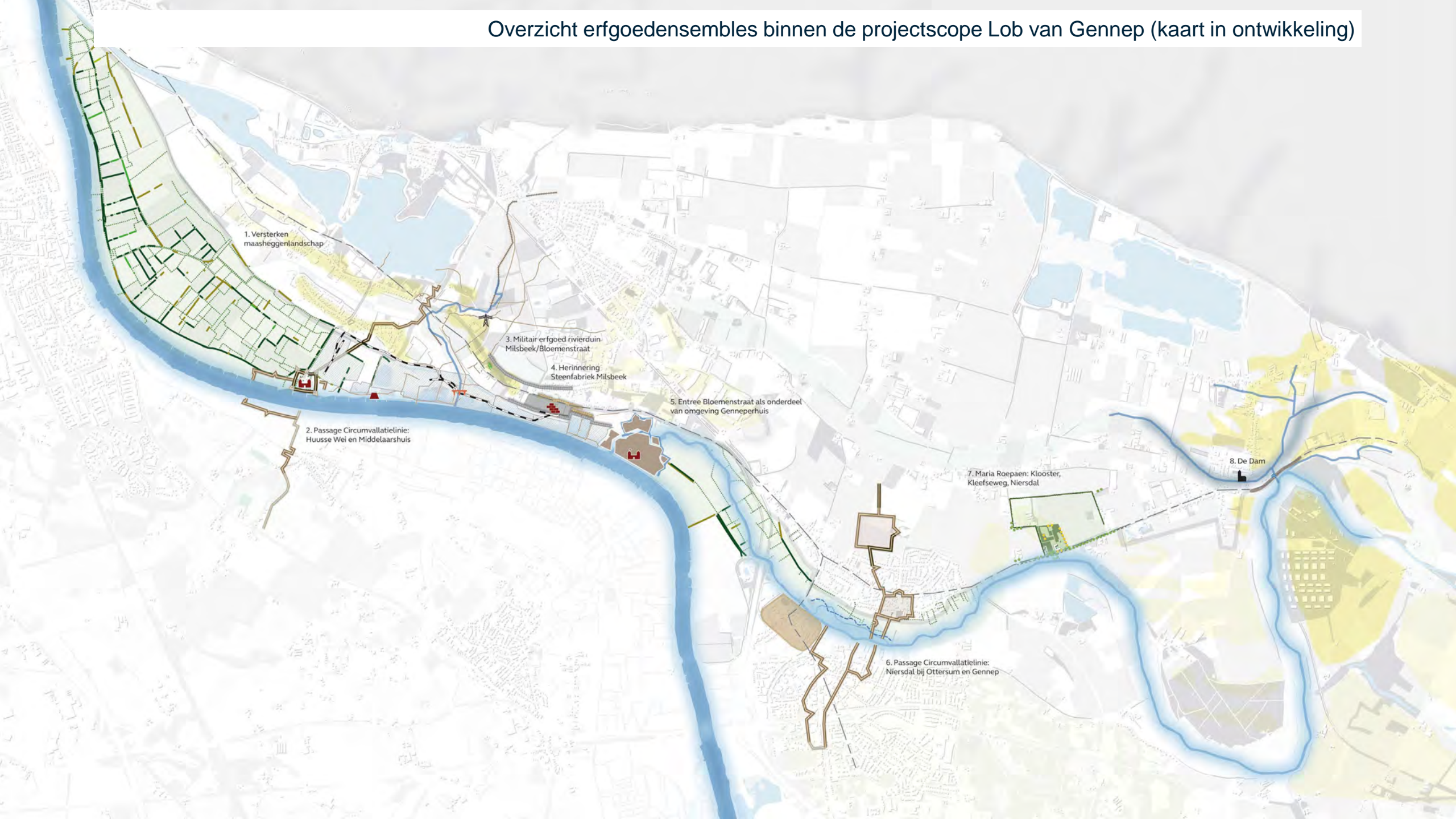
Samenhangende ensembles binnen de projectscope Lob van Gennep (toelichtende voorstellen zullen tijdens de planfase verder geconcretiseerd worden)

P79

Samenhangende ensembles buiten de projectscope

Overzicht erfgoedensembles binnen de projectscope Lob van Gennepe (kaart in ontwikkeling)

1. Versterken
maasheggenlandschap

3. Militair erfgoed rivierduin
Milsbeek/Bloemenstraat

4. Herinnering
Steenfabriek Milsbeek

5. Entree Bloemenstraat als onderdeel
van omgeving Genneperhuis

2. Passage Circumvallatielinie:
Huusse Wei en Middelaarshuis

7. Maria Roepaen: Klooster,
Kleefseweg, Niersdal

8. De Dam

6. Passage Circumvallatielinie:
Niersdal bij Ottersum en Gennepe

Samenhangende ensembles binnen de projectscope

Overzicht ensembles die direct 'geraakt' worden door de dijkversterking en behoudenswaardig zijn of kansen die ontstaan bij het landschapsplan ten behoeve van de wettelijke groencompensatie en vallen het binnen de scope van het project Lob van Gennep:

1. Versterken maasheggenlandschap
2. Passage Circumvallatielinie: Huusse Wei en Middelaarshuis
3. Militair erfgoed rivierduin Milsbeek/Bloemenstraat
4. Herinnering Steenfabriek Milsbeek
5. Entree Bloemenstraat als onderdeel van omgeving Gennepershuis
6. Passage Circumvallatielinie: Niersdal bij Ottersum en Gennep
7. Maria Roepaen: Klooster, Kleefseweg, Niersdal
8. De Dam

Deze ensembles worden beschreven aan de hand van een aantal criteria. Zo zijn de belangrijkste en meest onderscheidende kwaliteiten beschreven, worden specifieke kansen belicht en zijn kansrijke uitvoeringsstrategieën en ambities toegelicht. Eerste ideeën worden daarbij verbeeld (in ontwikkeling).

Nadere achtergrondinformatie is beschikbaar in het Raap rapport "... wie zal de dorpen noemen, in de vlakte gezaaid ... Een landschapsbiografie van de 'Lob van Gennep'".

1. Projectomschrijving Versterken maasheggenlandschap

1. Projectomschrijving Versterken maasheggenlandschap

Welk verhaal

- Het gebied bij Middelaar werd tenminste al in de 14e eeuw gekenmerkt door perceel-scheidingen in de vorm van Maasheggen. Mogelijk is de aanleg ervan een gevolg van privatisering van de graslanden in tijden van bevolkingsgroei en steeds hogere druk op de grond.

Bijzonderheid

- Maasheggen als landschappelijk erfgoed en aansluitend op de UNESCO biosfere status van maasheggen bij Oeffelt

Korte omschrijving ensemble / landschappelijke structuren

- Alle buitendijks gelegen gebieden, 'overstromingsvlakten' Maas, vooral op de hogere stroomruggen
- Vooral voorkomend in het Maasdal, minder in het Niersdal
- Voormalige buitendijkse gebieden tussen Mook en Plasmolen

1. Projectomschrijving Versterken maasheggenlandschap

Welke strategie/ambitie

- Herstel/reconstructie door aanplant nieuwe maasheggen en herstel bestaande maasheggen in combinatie met beheer en onderhoud.

Samenhangende uitwerking en materialisering

- Afstemmen beplantingswijze en sortimentskeuze met reeds bestaande gebieden en lopende projecten.

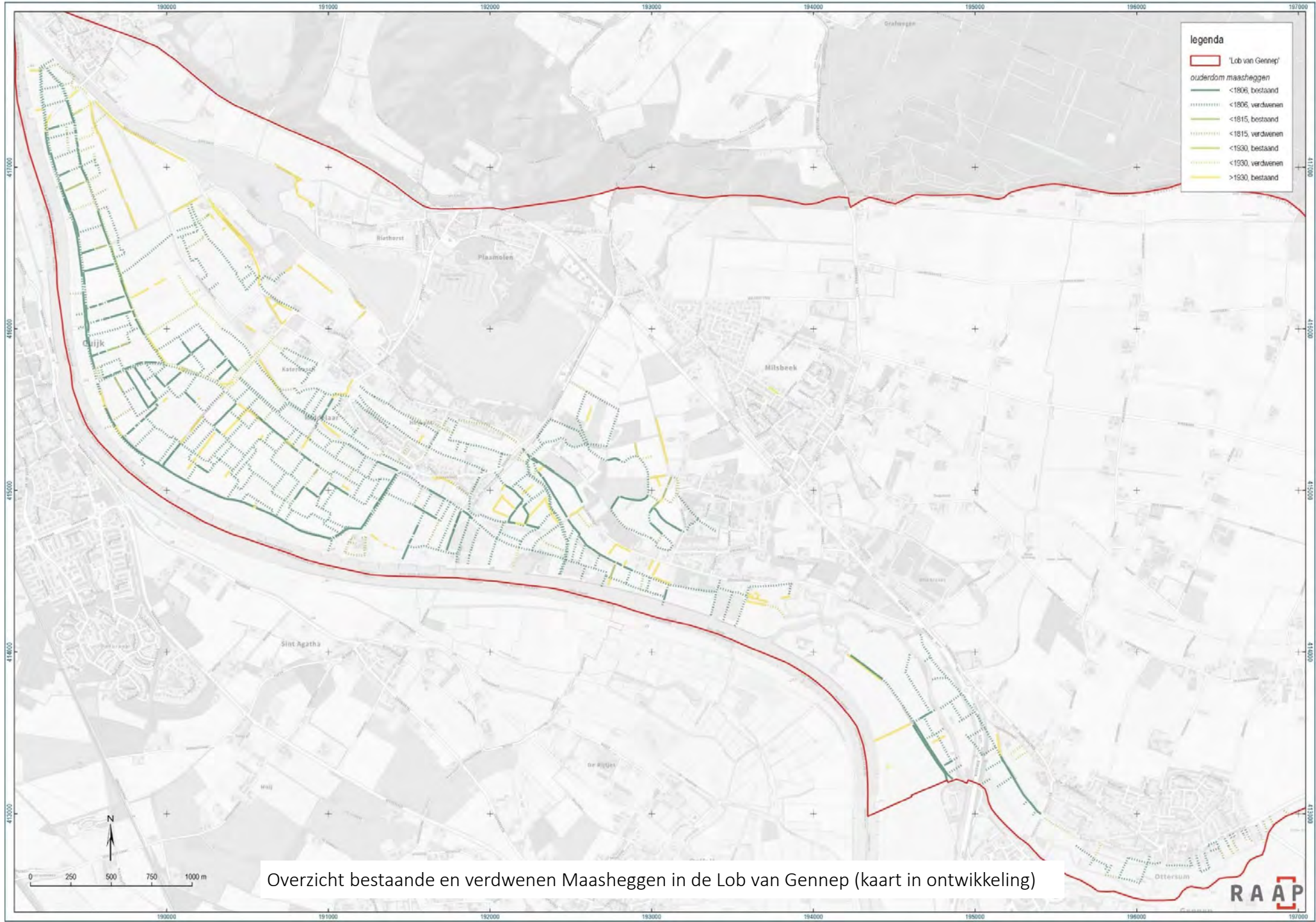
Recreatieve erfgoedroutes

- Recreatief fietspad door het maasheggenlandschap kansrijk, bestaande routes versterken (o.a. veerstoep – Middelaarhuis)

Aandachtspunten

- Afstemmen met/input groencompensatie/landschapsplan Lob van Gennep
- Afstemmen met waardevolle groenstructuren uit de landschapsplannen van de ruilverkavelingen
- Afstemmen met maasheggenproject gemeenten Gennep-Mook en Middelaar - Bergen

2. Projectomschrijving Passage Circumvallatielinie Huuse wei en Middelaarshuis

2. Projectomschrijving Passage Circumvallatielinie Huusse wei en Middelaarshuis

Welk verhaal

- De Circumvallatielinie als aanvals- en verdedigingslinie in relatie met het Gennepershuis laat een deel van de structuur rond de slag in 1641 zien.
- Vanaf 9 juni 1641 werd begonnen met de aanleg van een omsingelingslinie, ook wel Circumvallatielinie genoemd. Dit soort linies werden in deze periode meer gebruikt, en vinden we langs de Maas bijvoorbeeld ook bij Fort Sint-Andries, tussen Rossum en Heerewaarden. De linie met een omtrek van 12 à 13 kilometer lag aan beide zijden van de Maas, en werd door schipbruggen over de Maas verbonden.

Bijzonderheid (inclusief kansrijkheid)

- Verdedigingsgracht Huusse wei is als een van de weinige zichtbare onderdelen van de circumvallatielinie in combinatie met Middelaarshuis op een terp.

Korte omschrijving Ensemble

- Verdedigingsgracht buitendijks, restanten verdedigingsgracht binnendijks, Middelaarshuis op terp,

Landschappelijke structuren

- versterken samenhang tussen relict verdedigingsgracht Huusse Wei weerszijden dijk en Middelaarshuis

2. Projectomschrijving Passage Circumvallatielinie Huusse wei en Middelaarshuis

Welke strategie/ambitie

- Reconstructie en interpreterende verbeelding
- Doorgaande lijn over dijk in combinatie met versterken zichtlijn en eventueel aanbrengen QR-code
- Versterken samenhang tussen relict verdediginggracht Huusse Wei weerszijden dijk en Middelaarshuis

Samenhangende uitwerking en materialisering

- Integraal onderdeel van de ontwerpopgave in de planuitwerking
- Accent op 'groen' en 'grond', eventueel afstemmen met bebordingsuitingen Genneperhuis en omgeving.

Recreatieve erfgoedroutes

- Onderdeel struinroute Genneperhuis –Middelaarshuis
- Onderdeel dorpsommetje Middelaar

Aandachtspunten

- Hoe combineren met entree en verblijfsplek vanuit Kerkplein?

Onderzoeken hoe restant oude verdedingsgracht in combinatie met zicht op het Middelaarshuis en markering over de dijk te behouden/te ontwikkelen

3. Projectomschrijving Militair erfgoed rivierduin Milsbeek/Bloemenstraat

3. Projectomschrijving Militair erfgoed rivierduin Milsbeek/Bloemenstraat

Welk verhaal

- Net als op eerdere momenten in de geschiedenis was ook tijdens WO II Gennep een strategisch gelegen plek. Nadat in het voorjaar van 1944 met Duitse verdedigingswerken langs de oostoever van de Maas was begonnen, werden vanaf 5 september militairen in Middelaar ingekwartierd. Daar lagen grote hoeveelheden stellingen en wachtposten, onder meer in de rivierduinen ingegraven. Hiervan is nog een enkele relict zichtbaar gebleven. Dat leidde in oktober 1944 tot een statisch front, met de zogenaamde demarcatielijn door Middelaar richting Plasmolen en Groesbeek, en verder zuidelijk langs de Maas richting Gennep.

Bijzonderheid (inclusief kansrijkheid)

- Nog zeer subtiele elementen in het rivierduin zichtbaar die refereren aan de heftige strijd die heeft plaatsgevonden. Samenhang met vergelijkbare gebieden in dit deel van Nederland (o.a. Maasduinen).

Korte omschrijving Ensemble

- Samenhangend stelsel van loopgraven en bomkraters op de hogere (niet vergraven) delen van de rivierduin ten noorden van de Bloemenstraat in Milsbeek.

Landschappelijke structuren

- De hogere (niet vergraven) delen van de rivierduin ten noorden van de Bloemenstraat in Milsbeek.

3. Projectomschrijving Militair erfgoed rivierduin Milsbeek/Bloemenstraat

Welke strategie/ambitie

- Conserveren en beheren. Oude loopgraven en bomkraters zijn alleen als subtiele verdiepte passages herkenbaar. Kwestie hoe te beschermen en/of te ontwikkelen.

Samenhangende uitwerking en materialisering

- Verwijderen woekerende beplanting, relatief intensief beheer.
- Updaten bestaande bebording, digitale informatieverstrekking.

Recreatieve erfgoedroutes

- Onderdeel van routes op landgoed Bloemendal De Bulten.

Aandachtspunten

- Bij ontwikkelen verholten kering in rivierduin, loopgraven niet/zo min mogelijk aantasten.
- Ontwikkeling afstemmen met natuurwaarden en terreineigenaren.

3. Projectomschrijving Militair erfgoed rivierduin Milsbeek/Bloemenstraat

Het kwetsbare rivierduin en de daarin gelegen restanten van bomkraters (boven) en door bramen overwoekerde loopgraven (onder)

4. Projectomschrijving Herinnering Steenfabriek Milsbeek

4. Projectomschrijving Herinnering Steenfabriek Milsbeek

Welk verhaal

- Laag van industrieel verleden van kleiwinning en baksteenfabricage gelegen op de landschappelijke overgang van laag (overstromingsvlakte maas) naar hoog (1^e terrasrand)

Bijzonderheid

- Industrieel verleden van kleiwinning en fabricage baksteen. In het verleden vonden in de omgeving van Milsbeek nog meer nijverheid gekoppeld aan kleiwinning plaats zoals pottenbakken en keramiek. Deze historische laag is essentieel om terug te laten komen in het toekomstige natuur- (buitendijks) en woonlandschap (binnendijks) in de Milsbeekse uiterwaard en het terrein van de voormalige steenfabriek.

Korte omschrijving Ensemble (kansrijkheid en prioritering)

- Aanbrengen samenhang tussen de verschillende relictten van de steenfabriek en evt met een strategisch gelegen uitkijkplek bij de voormalige loswal
- Spoorbrug over Tielebeek, tracé smalspoorlijn, schoorsteen, loswal met bolders, oude kantine zijn alleen als losse objecten deels waarneembaar.

Landschappelijke structuren

- Overgang overstromingsvlakte naar eerste terrasplateau, potentie kwelgeulen langs terrasrand, maasheggen op perceelsranden, bakenbomen langs de oevers

4. Projectomschrijving Herinnering Steenfabriek Milsbeek

Welke strategie/ambitie

- Conserveren relictten steenfabriek (fabriekspijp, loswal, bolders, kantine) en/of interpreterende verbeelding (bijv. ligging tracé smalspoor) met landschappelijke middelen (markeren steilrand, aanzet voormalig tracé smalspoor met maasheggen)

Samenhangende uitwerking en materialisering

- Verbinden losse objecten steenfabriek met uitkijkplek, wandelroute Middelaarshuis en Gennepershuis en strategisch gelegen uitkijkplekken.
- Integraal onderdeel van de ontwerpopgave in de planuitwerking

Recreatieve erfgoedroutes

- Nieuwe struinroute tussen Middelaarshuis en Gennepershuis biedt mogelijkheden als verbindend element tussen de verschillende losse objecten vd steenfabriek. Nieuwe routes vanuit Milsbeek naar Uiterwaard traceren via relictten steenfabriek (o.a. schoorsteen, oude kantine).

Aandachtspunten

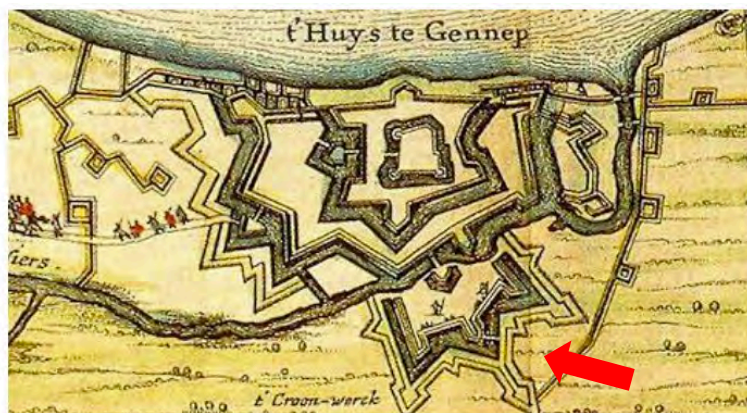
- Samenwerking met gemeente en ontwikkelaar terrein voormalige steenfabriek.

5. Projectomschrijving Gennepershuis en entree Bloemenstraat

Figuur 48. Het Gennepershuis op een uitsnede van de kaart van de circumvallatielinie van Visscher, 1645. Het noorden is onder. (Hendriks, z.j.).

5. Projectomschrijving entree Bloemenstraat als onderdeel van omgeving Genneperhuis

Welk verhaal

- Het Genneperhuis gaat ver terug in de tijd. Sinds de Romeinen is deze plek aan de monding van de Niers bij een ondiepte in de Maas een plek van vestiging en verdediging. Met als hoogtepunt in 1641 de finale slag om het Genneperhuis. Frederik Hendrik belegerde de vesting met zijn Staatse troepen.

Bijzonderheid (inclusief kansrijkheid)

- De beoogde kering aan de Bloemenstraat maakt onderdeel uit van het kroonwerk. Hier is de kans de buitenste schil, het 'glacis', zichtbaar te maken gezien de noodzaak voor de aanleg van een waterkering.

Korte omschrijving Ensemble

- Schootsvelden, aanvalslinies, Kroonwerken Genneperhuis en Genneperhuis.

Landschappelijke structuren

- Ensemble Genneperhuis is gelegen aan de Monding van de Niers in de Maas.

5. Projectomschrijving Genneperhuis en entree Bloemenstraat

Welke strategie/ambitie

- Interpreterende verbeelding van of reconstructie bij het terugbrengen van het 'glacis' (zie ook rapport Raap) in combinatie met het aanleggen van de waterkering

Samenhangende uitwerking en materialisering

- Integraal onderdeel van de ontwerpogave in de planuitwerking

Recreatieve erfgoedroutes

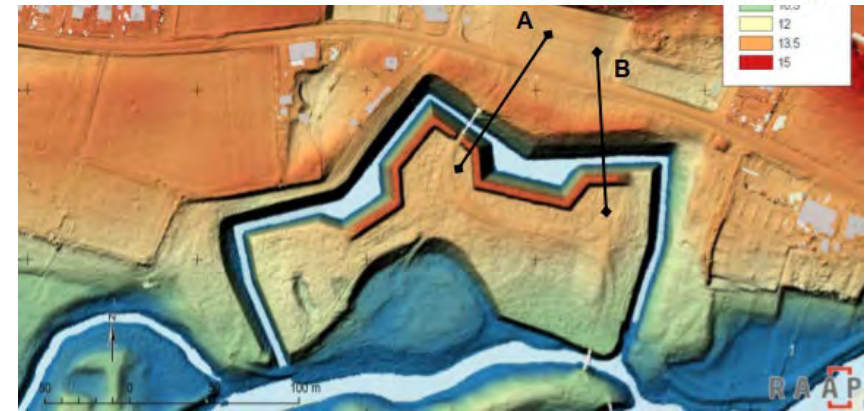
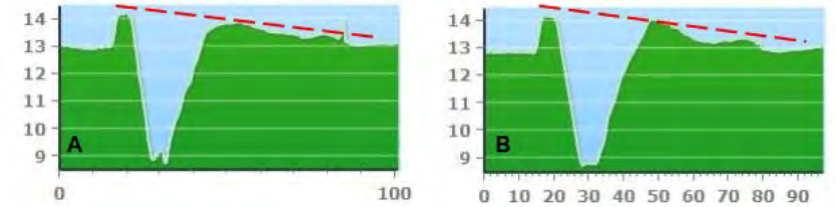
- Onderdeel struinroute Genneperhuis –Middelaarhuis
- Onderdeel van het Pieterpad en regionaal wandel- en fietsnetwerk

Aandachtspunten

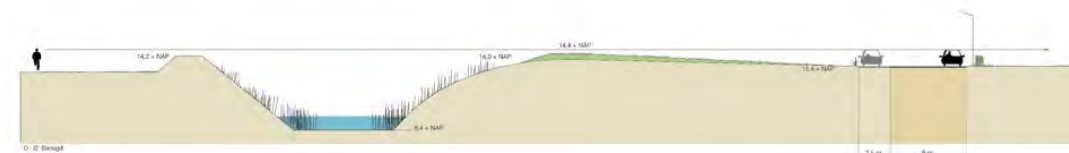
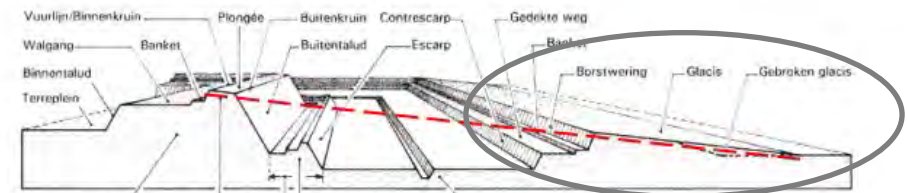
- In samenhang ontwikkelen met:
  - planvorming SBB voor Genneperhuis
  - planvorming gemeente Gennep voor Beleving Genneperhuis
- De Maas wordt begeleid door bakenbomen die autonoom door het schootsveld van het Genneperhuis zijn aangeplant

5. Projectomschrijving Gennepershuis en entree Bloemenstraat

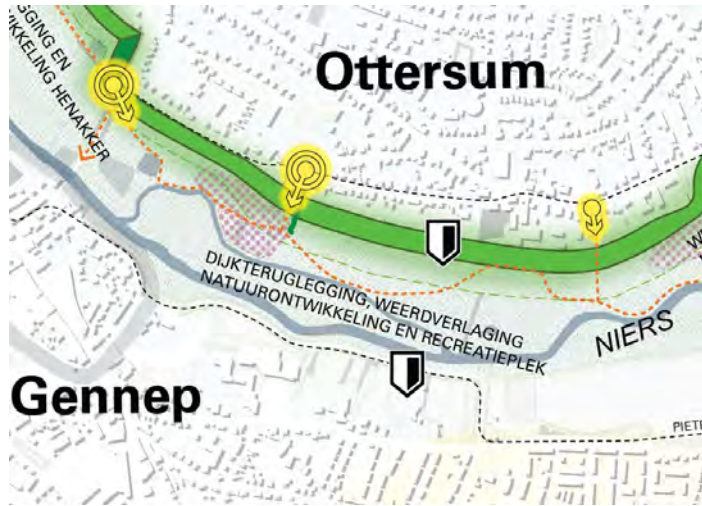
DWARSPROFIEL V/e VESTINGWAL

De buitenste schil van het kroonwerk, het 'glacis', is zichtbaar te maken als onderdeel van de nieuwe een waterkering

6. Projectomschrijving Passage Circumvallatielinie: Niersdal bij Ottersum en Gennep

6. Projectomschrijving Passage Circumvallatielinie: Niersdal bij Ottersum en Gennepe

Welk verhaal

- De Circumvallatielinie als aanvals- en verdedigingslinie in relatie met het Genneperhuis laat een deel van de structuur rond de slag in 1641 zien.
- Vanaf 9 juni 1641 werd begonnen met de aanleg van een omsingelingslinie, ook wel Circumvallatielinie genoemd. Dit soort linies werden in deze periode meer gebruikt, en vinden we langs de Maas bijvoorbeeld ook bij Fort Sint-Andries, tussen Rossum en Heerewaarden. De linie met een omtrek van 12 à 13 kilometer lag aan beide zijden van de Maas, en werd door schipbruggen over de Maas verbonden.

Bijzonderheid (inclusief kansrijkheid)

- Passage circumvallatielinie maakt militair verleden tastbaar en kan ook zichtrelatie in Niersdal tussen Ottersum en Gennepe versterken.

Korte omschrijving Ensemble

- Markering linie aan weerszijden (dijken) van de Niers

Landschappelijke structuren

- Laag gelegen Niersdal met terrasranden en deels hoge natuurwaarden.

6. Projectomschrijving Passage Circumvallatielinie: Niersdal bij Ottersum en Gennepe

Welke strategie/ambitie

- Interpreterende verbeelding of subtiele verwijzing naar het verleden.

Samenhangende uitwerking en materialisering

- Integraal onderdeel van de ontwerpopgave in de planuitwerking
- Accent op 'groen' en 'grond', eventueel afstemmen met beboddingsuitingen Genneperhuis en omgeving.

Recreatieve erfgoedroutes

- Onderdeel van struinroute door het Niersdal.

Aandachtspunten

- In samenhang met natuurontwikkeling en struinroute door het Niersdal ontwikkelen.

6. Projectomschrijving Passage Circumvallatielinie: Niersdal bij Ottersum en Gennepe

Van de linie is in het Niersdal niets meer waarneembaar. Nader ontwerpend onderzoek in de planfase gaat helpen hoe een subtiele verwijzing naar de linie bij de dijkversterking eruit kan komen te zien.

7. Projectomschrijving Maria Roepaen

7. Projectomschrijving Maria Roepaen

Welk verhaal

- Religieus verleden, klooster als vluchtplek voor gelovigen (zie rapport raap) en het weer zichtbaar maken van de landschappelijke structuur (overgang hogere terrasrand – Niersdal).

Bijzonderheid (inclusief kansrijkheid)

- Onderdeel van de rijke historische gelaagdheid van opeenvolgende historische plekken en landschappen langs de Niers (Dieper gelegen Niersdal, de dam, natuur en bosgebed de Zeldersche Driessen, landgoed Zelder, Maria Roepaen, stadsniers, passage c-linie, genneperhuis)

Korte omschrijving Ensemble

- Klooster + kloostertuin, entree Kleefseweg + boomstructuur Van Benthem uit landschapsplan ruilverkaveling, Niersdal.

Landschappelijke structuren

- Gaat om laanstructuren, terrasranden Niersdal, ‘landgoed’ Roepaen, erfbeplanting et cetera

7. Projectomschrijving Maria Roepaen

Welke strategie/ambitie

- Herstel; versterken entree klooster aan de Niers met landschappelijke middelen (herstel landschapsstructuren inclusief elementen uit landschapsplan ruilverkaveling van Benthem – rode beuken en wilgen) en creëren ‘voorplein’ op de Kleefseweg.

Samenhangende uitwerking en materialisering

- Vervangen/herplant monumentale bomen
- Integraal onderdeel van de ontwerpogave in de planuitwerking

Recreatieve erfgoedroutes

- Onderdeel van stopplek kanoroutes over de Niers en op termijn doorgaande struinroute

Aandachtspunten

- Ontwikkeling in samenwerking met eigenaar oppakken
- Entree klooster in relatie met herinrichten Kleefseweg en verbeteren relatie met Niers

7. Projectomschrijving Maria Roepaen

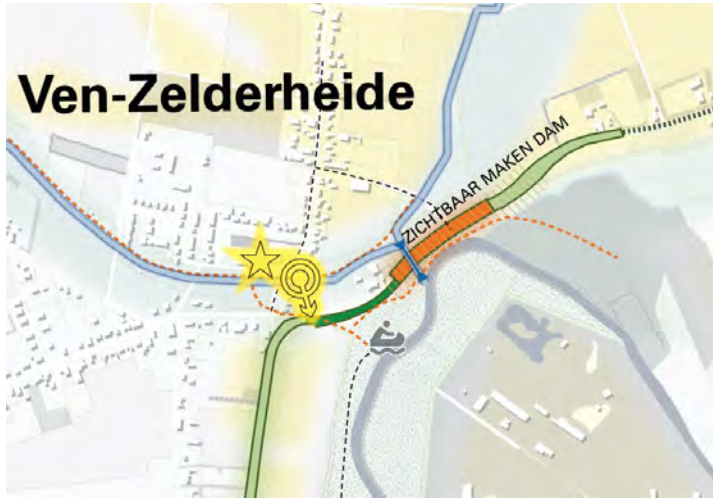

Heraanplant rode beuken bij Marie Roepaen in combinatie met 'voorplein' en veilige en goede verbinding naar de Niers

Herprofilering Kleefseweg naar 60 km/h in combinatie met inrichting weg als waterkering, behoud en aanplant bomenlaan (knotwilg bij de Niers, eiken op de hoge delen)

8. Projectomschrijving De Dam

Figuur 80. Op de Tranchotkaart (1804/05) is al te zien dat het fossiele pleistocene dal in het noordwesten afwaterd op de Niers via een gegraven verbinding.

8. Projectomschrijving De Dam

Welk verhaal

- Allereerst is het de plek waar de dalen van Niers en Spiekerbeek elkaar op korte afstand naderen. Een landengte is hier in het verleden door de mens gebruikt als passagemogelijkheid, en op een zeker moment kunstmatig aangevuld tot een verhoogde weg. Tegelijk is het ook de naam van een gehucht dat ten oosten van deze landengte ligt. De huidige adressen Kleefseweg 74, 76 en 78 vormen de oude kern van dit gehucht.
- In een ruimere betekenis zouden we 'De Dam' ook kunnen beschouwen als een 'pars pro toto', de naam van een onderdeel voor een groter gebied, voor het Nederlands –Duitse grensgebied langs de Niers tussen Zelder in het westen en Kessel in het oosten

Bijzonderheid (inclusief kansrijkheid)

- De 'dam' als landengte tussen twee beken (gelegen in fossiele geulen van de rij), die is gebruikt en steeds verbeterd voor vervoersdoeleinden langs de Niers en met daarin de (oude) afwateringssluis van Ven-Zelderheide.
- De dam en directe omgeving markeren al vanuit de Romeinse tijd een strategische locatie en bezit grote aardkundige en landschappelijke waarde.
- De Hamsebrug speelt een belangrijke rol in de geschiedenis van het gebied aan weerszijden van de Niers.

Korte omschrijving Ensemble

- Verhoogde landengte met binnendijs de fossiele rijngeul en buitendijs het Niersdal met steilranden en restanten van de oude brug (Hammse brug) naar Duitsland

Landschappelijke structuren

- Het landschap aan weerszijden van de Niers is in het Nederlands-Duitse grensgebied eigenlijk een continuüm. Het gaat steeds om een rivierterassenlandschap met dalen.

8. Projectomschrijving De Dam

Welke strategie/ambitie

- Interpreterende verbeelding van de landengte en restaureren/conserveren van de oude afwateringssluis.

Samenhangende uitwerking en materialisering

- Integraal onderdeel van de ontwerpogave in de planuitwerking

Recreatieve erfgoedroutes

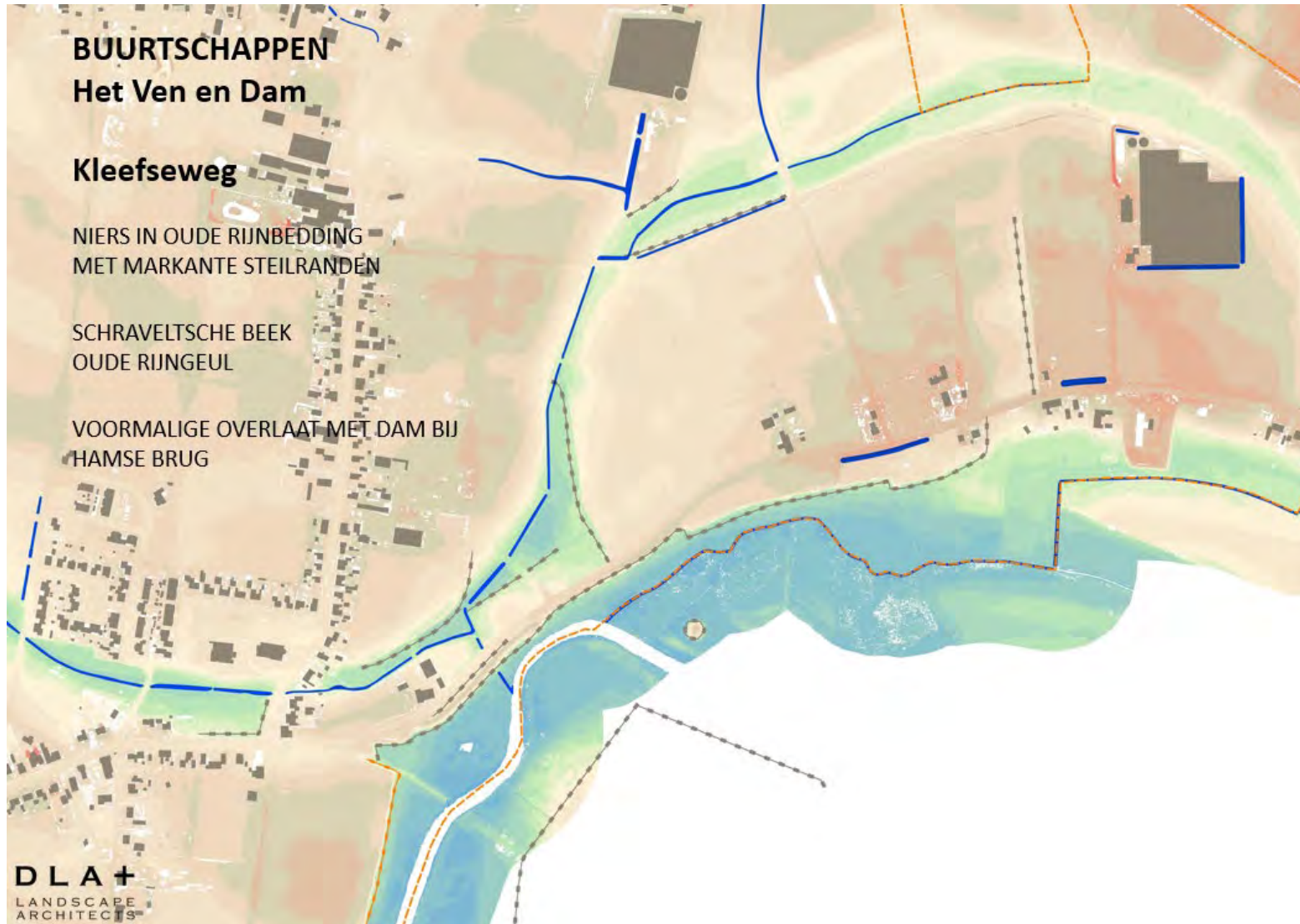
- Onderdeel van het dorps ommetje Ven-Zelderheide.

Aandachtspunten

- Mogelijk ligging van restanten van een romeinse weg buitendijks.

8. Projectomschrijving De Dam

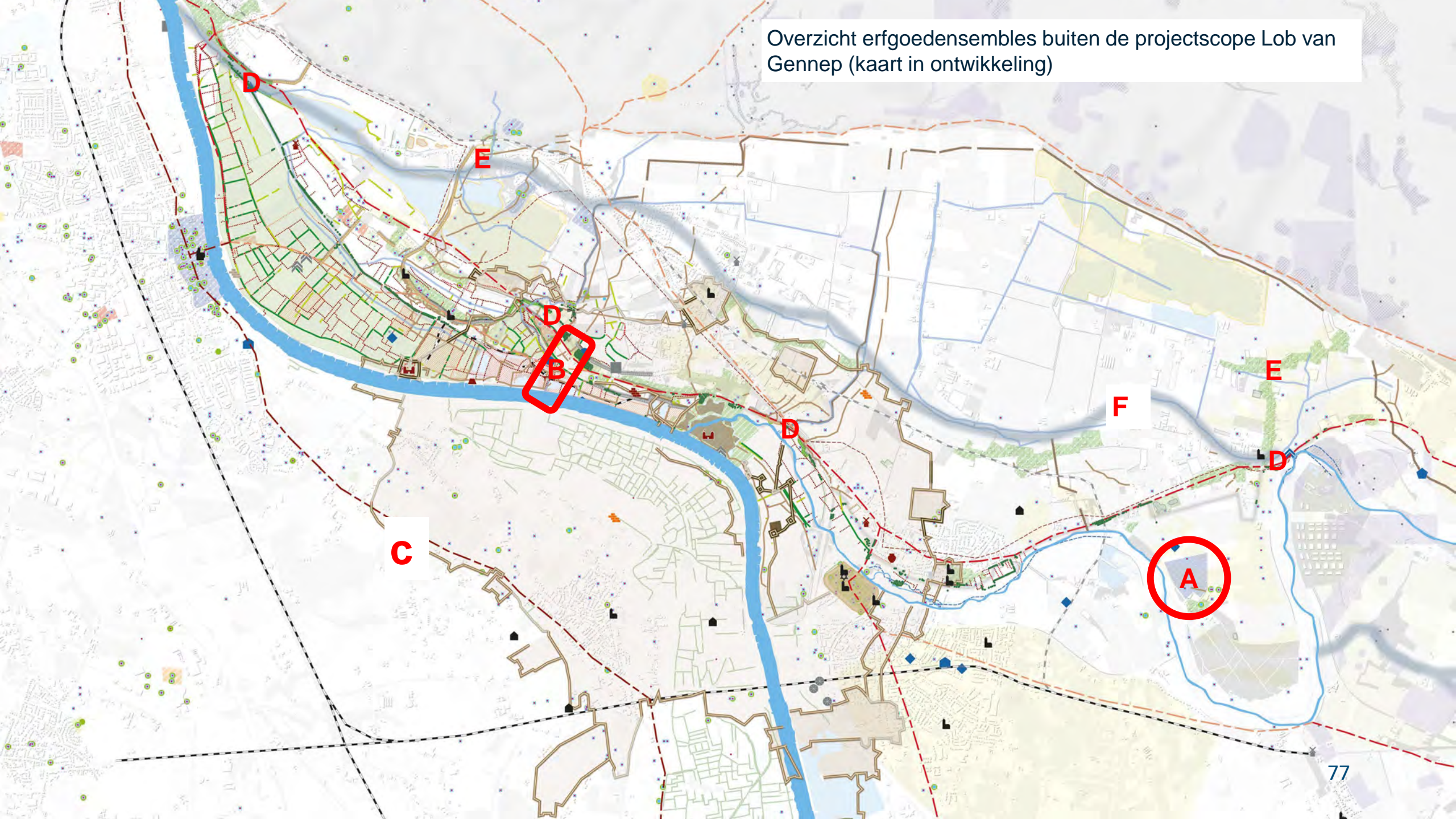
Samenhangende ensembles buiten de projectscope

Overzicht ensembles die in de direct aangrenzende gebieden en daarmee buiten de projectscope vallen van het project Lob van Gennep en behoudenswaardig zijn of kansen die ontstaan bij het landschapsplan ten behoeve van de wettelijke groencompensatie. Nadere achtergrondinformatie is beschikbaar in het Raap rapport " ... wie zal de dorpen noemen, in de vlakte gezaaid ... Een landschapsbiografie van de 'Lob van Gennep' :

- A. Versterken ensembles landgoed Zelder
- B. Markeren ensembles reeks van drie dijken Achterbroek Milsbeek
- C. Versterken beleefbaarheid gehele Circumvallatielinie
- D. Markeren waterhuiskundige erfgoed (afwateringssluisjes Middelaar, Milsbeek, Ottersum en Ven Zelderheide)
- E. Markeren grafheuvels (plasmolen en Ven-Zelderheide)
- F. Markeren fossiele rijnloop Dam – Aalsdonk

Overzicht erfgoedensembles buiten de projectscope Lob van Genneep (kaart in ontwikkeling)

gemeente
GENNEP

Gemeente Mook en Middelaar

waterschap
limburg

met de provincie, voor de omgeving

Rijksoverheid

provincie
limburg

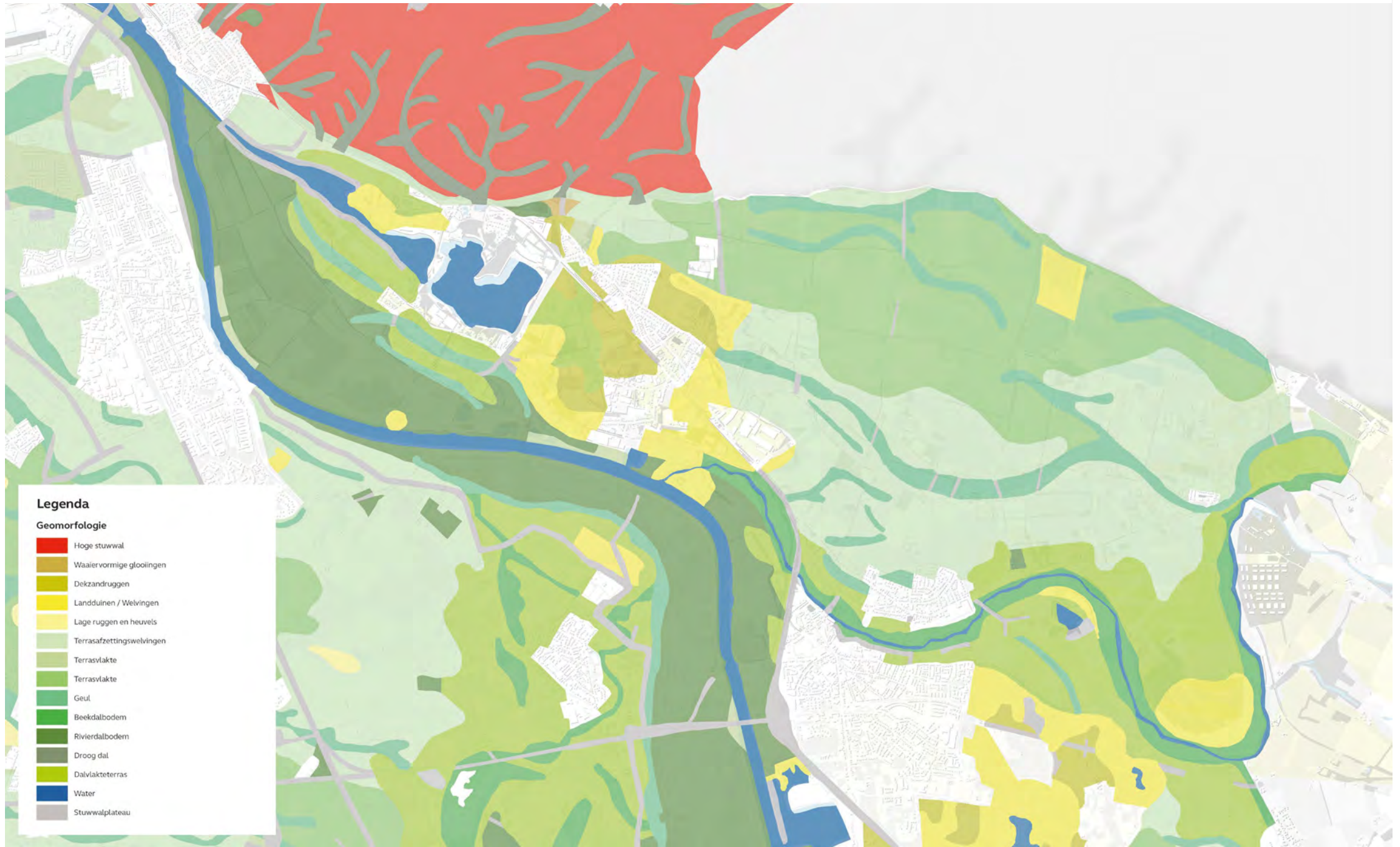
Staatsbosbeheer

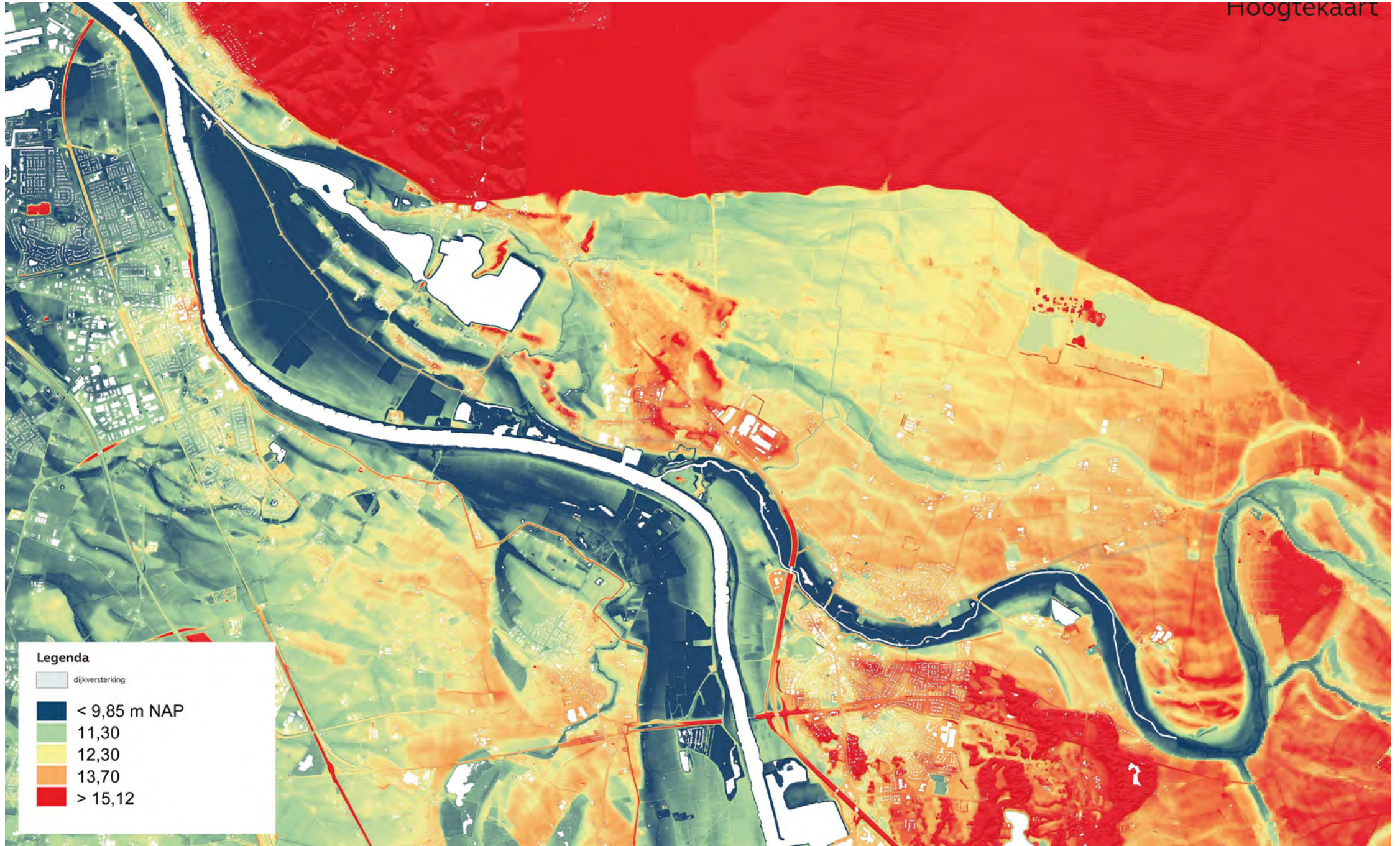
Bijlage: Overzicht kaartmateriaal

- De vormende kracht van water en ijs
- De ondergrond als Bodemarchief
- Pre-historie: celtic-fields op de stuwwal, wonen op hogere delen bij de rivier
- De mogelijke aanwezigheid van Romeinse wegen langs Maas en Niers
- Het middeleeuwse cultuurlandschap en de Maasheggen
- Spanjaarden en Staatsen vechten om de macht
- Vroege industrialisatie en ontginning van het platteland
- Afwatering en bescherming tegen hoogwater (kanalisatie '30, maaswerken '90)
- Sporen van WO II
- Schaalvergroting door ruilverkavelingen in de jaren '50
- Grootschalige naoorlogse veranderingen in het landschap: delfstofwinning, woningbouw, infrastructuur en natuurontwikkeling

De vormende kracht van water en ijs

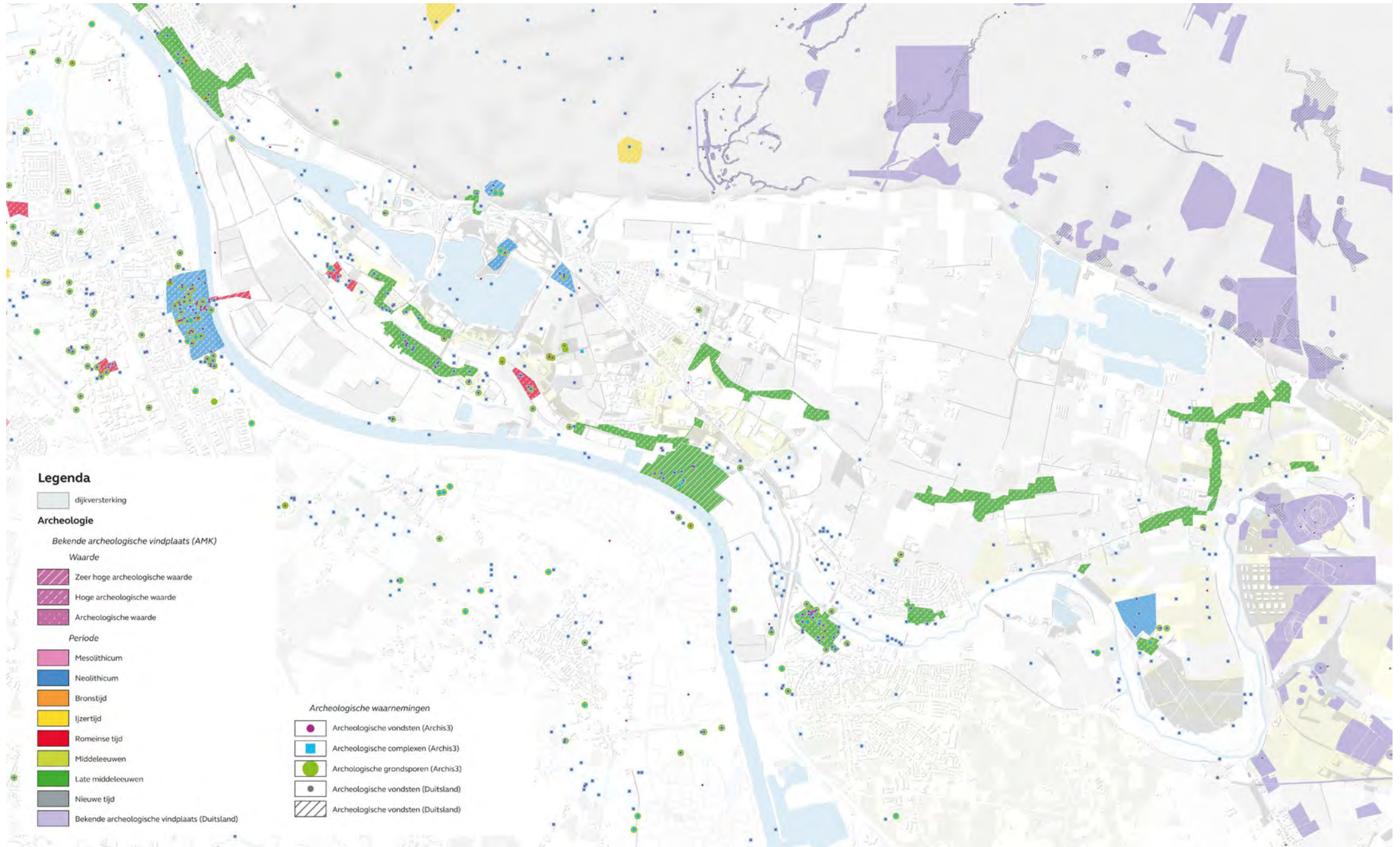

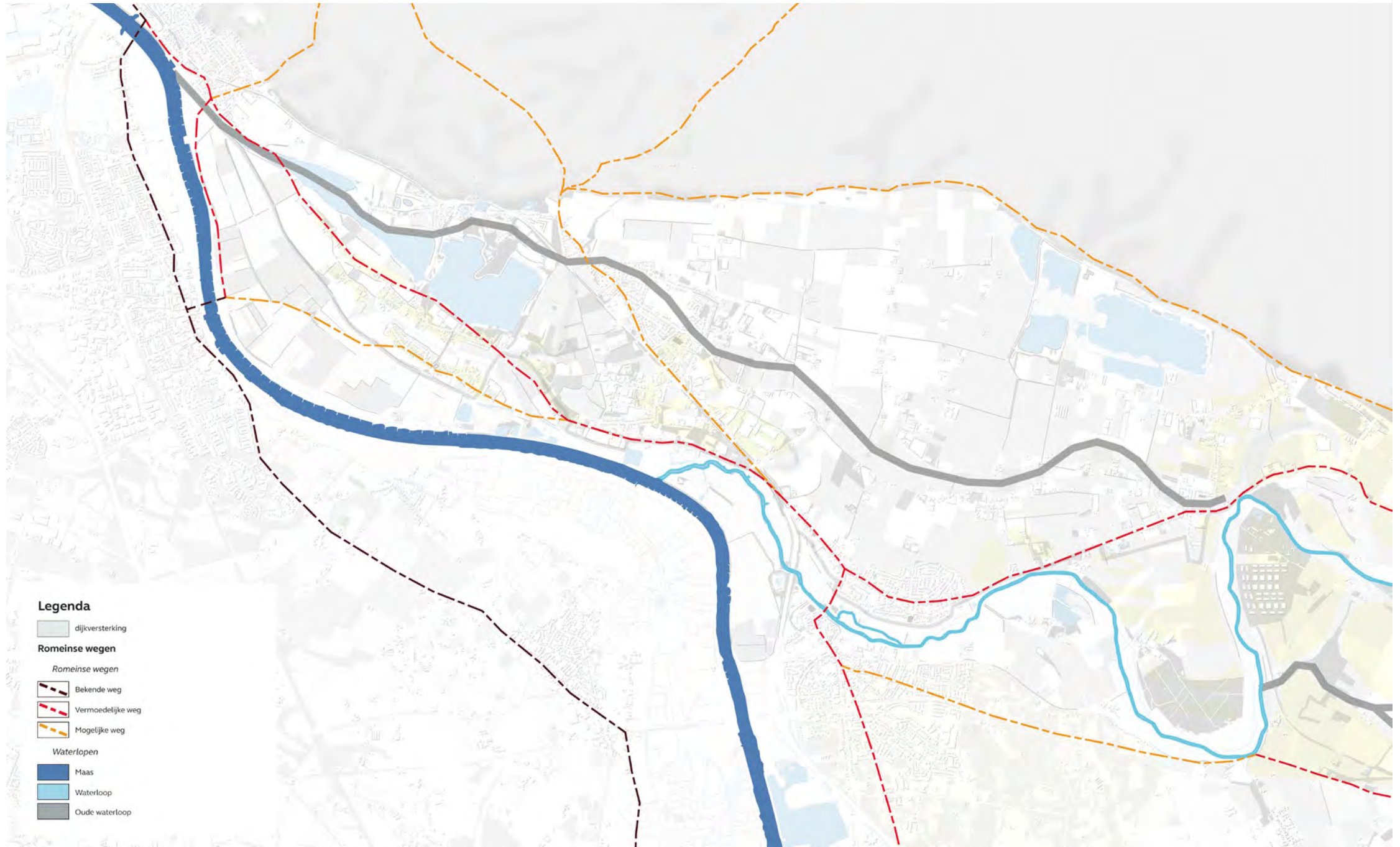

Pre-historie: celtic-fields op de stuwwal, wonen op hogere delen bij de rivier

De mogelijke aanwezigheid van Romeinse wegen langs Maas en Niers

Legenda

dijkversterking

Romeinse wegen

Romeinse wegen

Bekende weg

Vermoedelijke weg

Mogelijke weg

Waterlopen

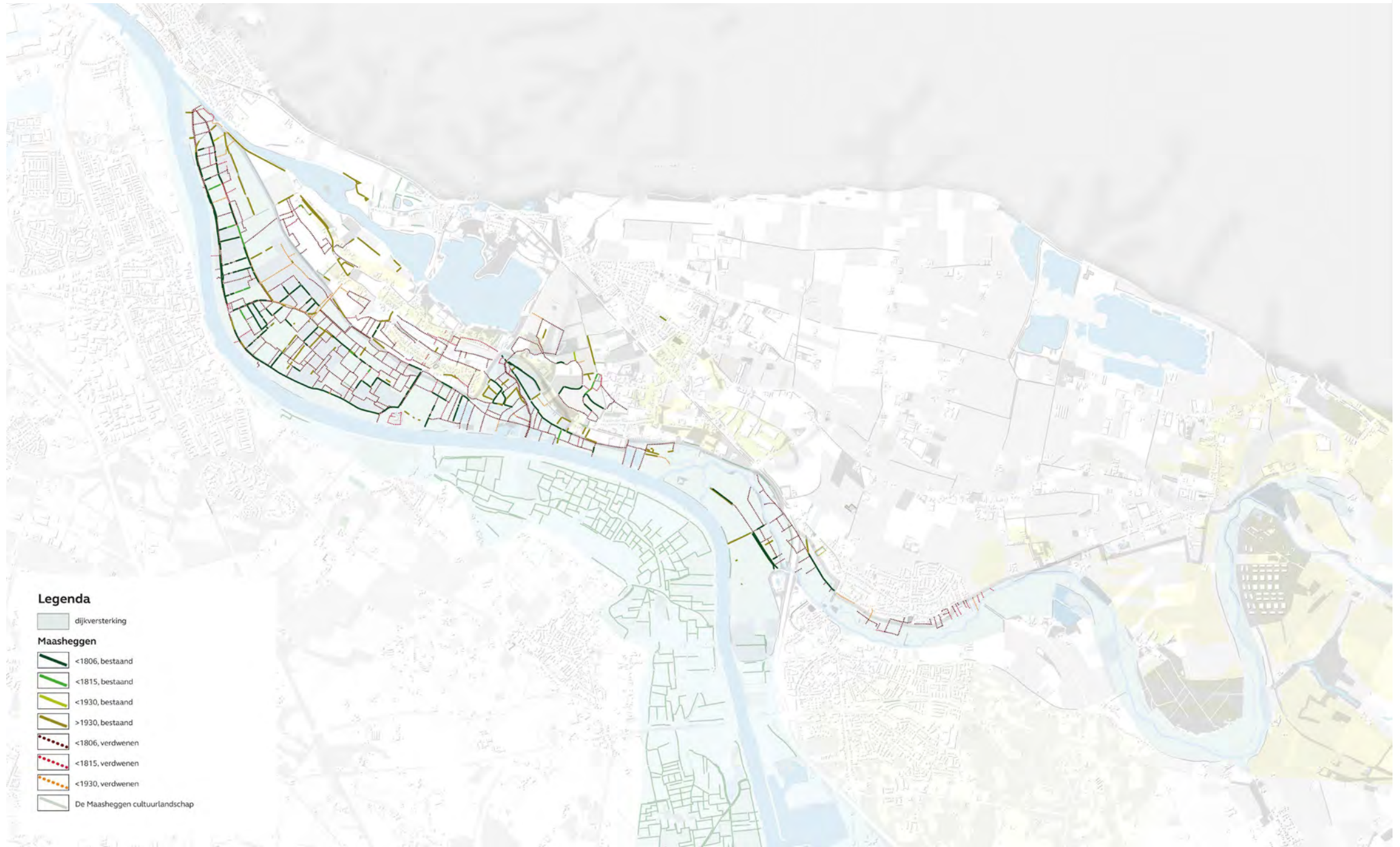
Maas

Waterloop

Oude waterloop

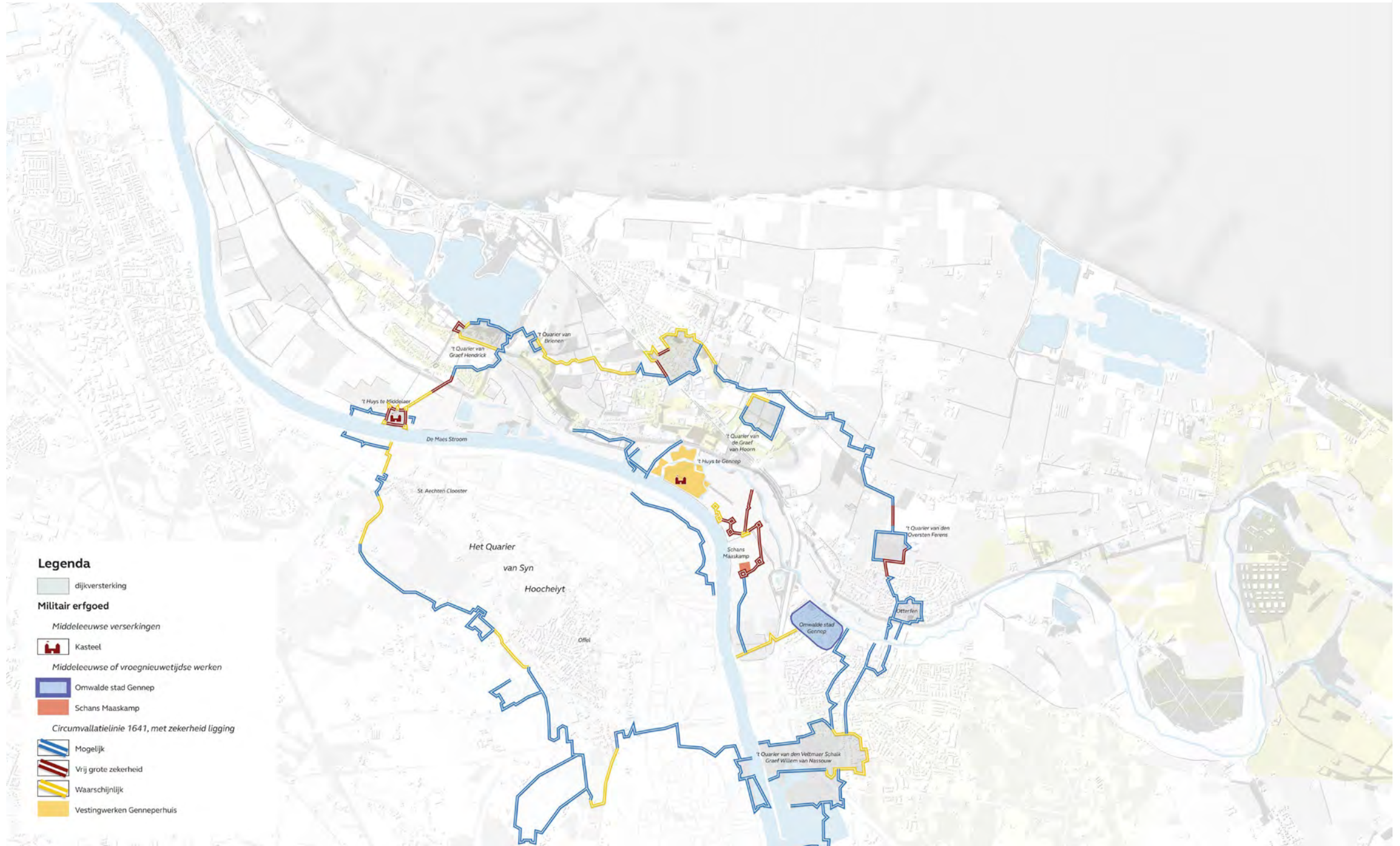

Het middeleeuwse cultuurlandschap en de Maasheggen

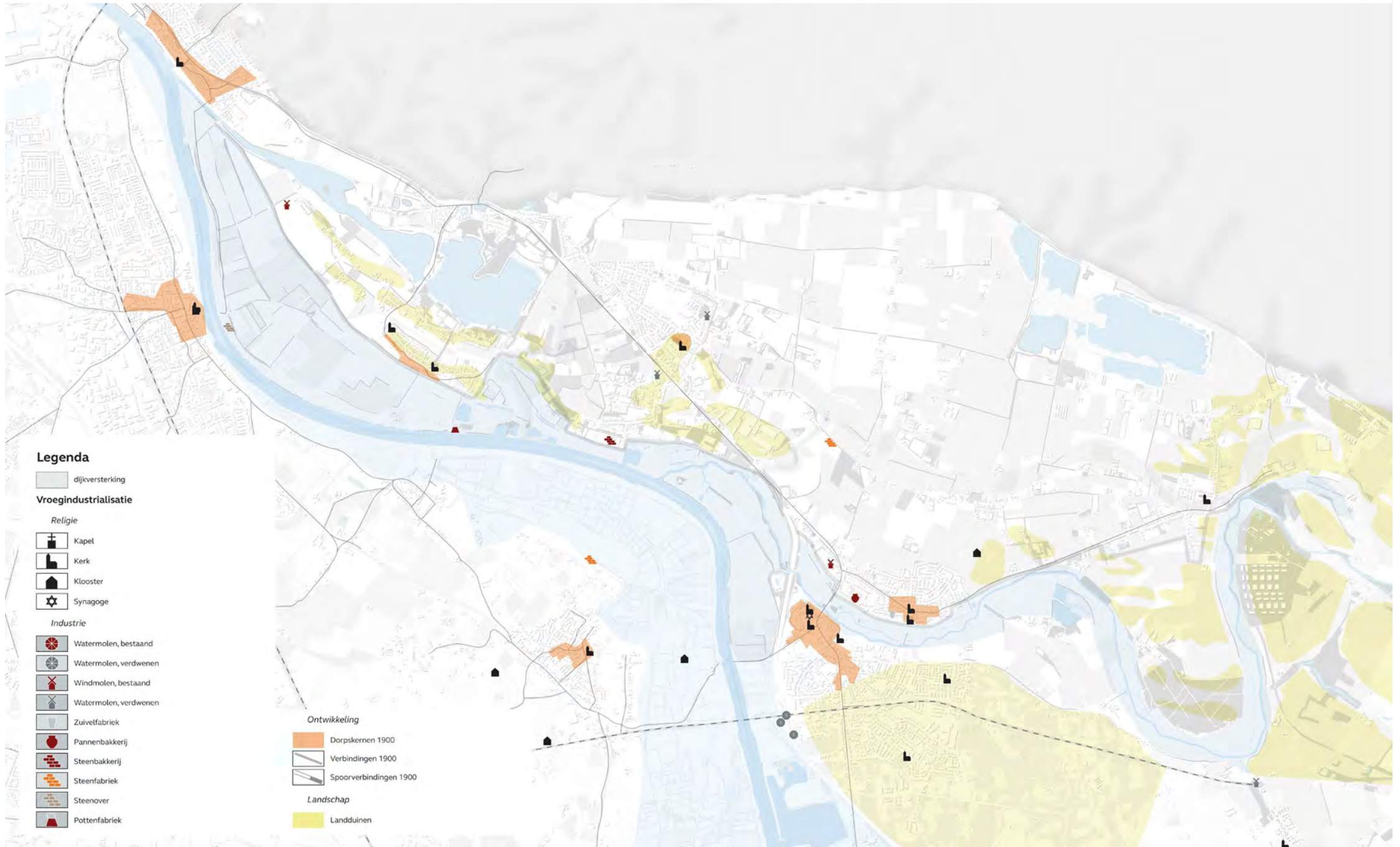

Spanjaarden en Staatsen vechten om de macht

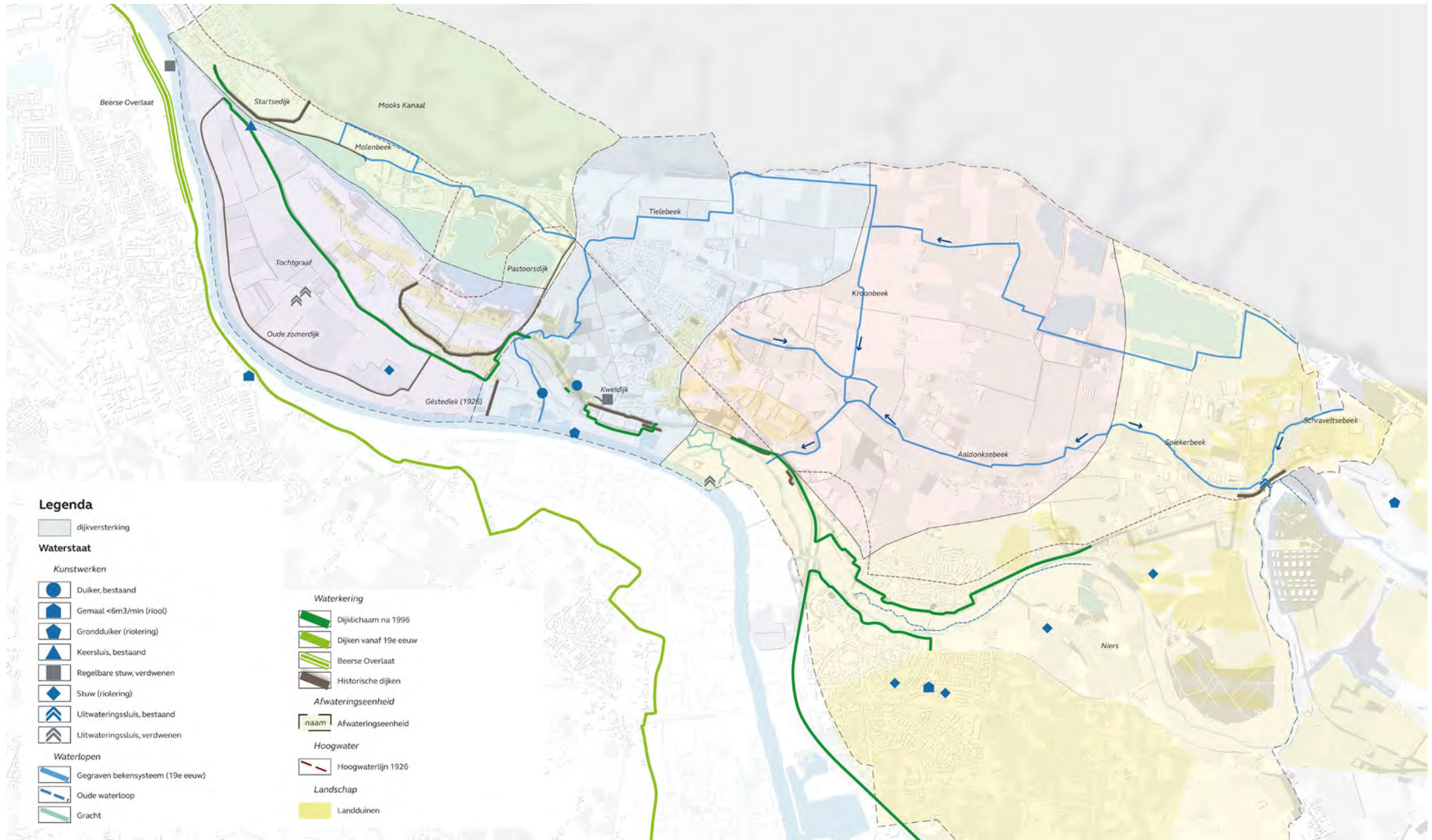

Vroege industrialisatie en ontginning van het platteland

Afwatering en bescherming tegen hoogwater (kanalisatie '30, maaswerken '90)

Legenda

dijkversterking

Waterstaat

Kunstwerken

- Duiker, bestaand
- Gemaal <math>< 6m^3/min</math> (riool)
- Grondduiker (riolering)
- Keersluis, bestaand
- Regelbare stuw, verdwenen
- Stuw (riolering)
- Uitwateringssluis, bestaand
- Uitwateringssluis, verdwenen

Waterlopen

- Gegraven bekensysteem (19e eeuw)
- Oude waterloop
- Gracht

Waterkering

- Dijklichaam na 1996
- Dijken vanaf 19e eeuw
- Beerse Overlaat
- Historische dijken

Afwateringseenheid

- naam Afwateringseenheid

Hoogwater

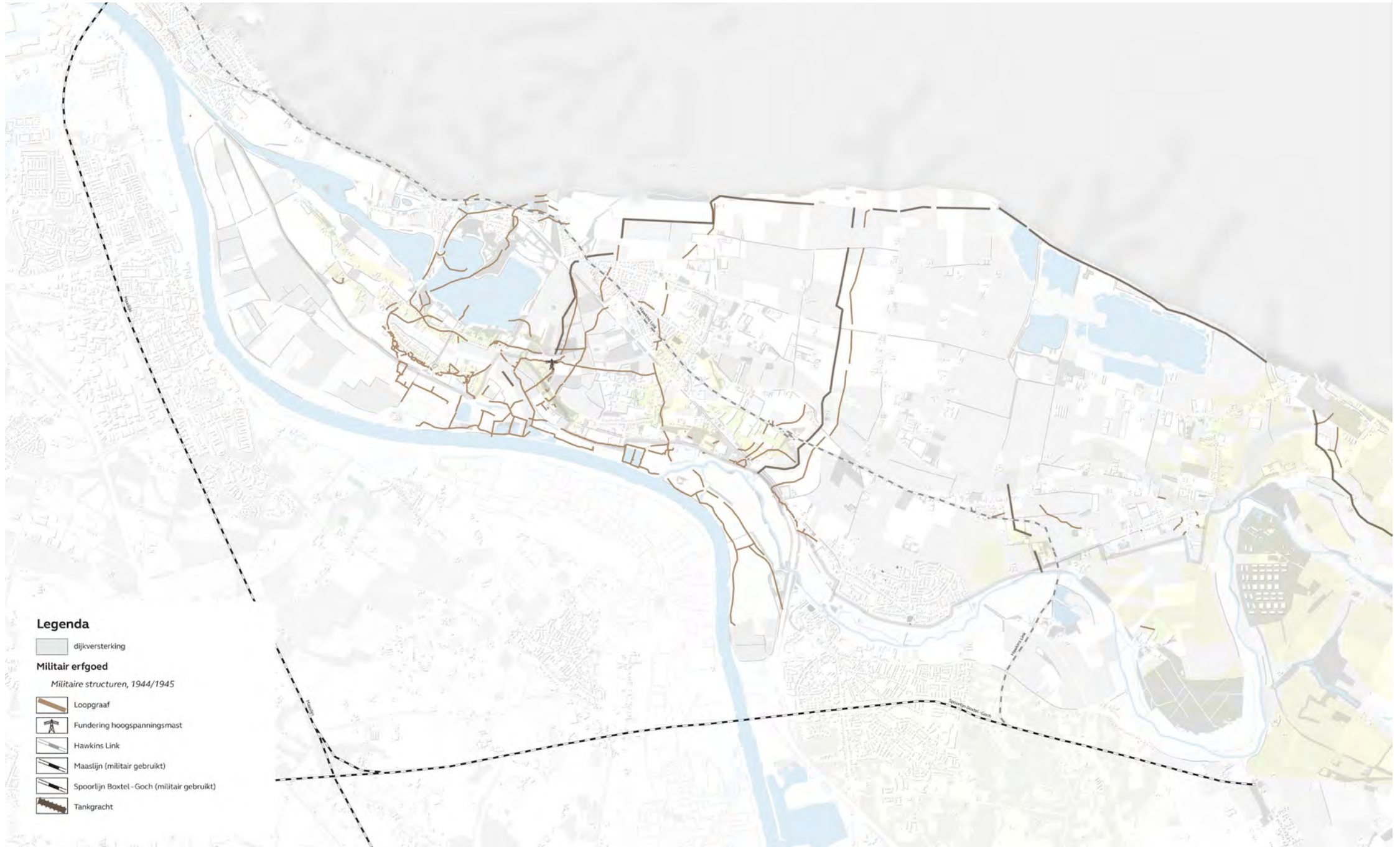
- Hoogwaterlijn 1926

Landschap

- Landduinen

Sporen van WO II

Schaalvergroting door ruilverkavelingen in de jaren '50

Grootschalige naoorlogse veranderingen in het landschap: delfstofwinning, woningbouw, infrastructuur en natuurontwikkeling

